

תורה חדשה

מפי הרב **אורן נזרית** שליט"א

פרשת לך לך

כחו של יחיד וסוף האמת לנצח

- ג. נסיונו של אברהם אבינו ביציאתו את חרן לארץ כנען
 ד. אברהם הצטוו ב'לך לך' כדי לטעם את טעם הנדודים
 ה. חיב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי
 ו. חקירתו ודרישתו של אברהם אבינו מי ברא ומנהיג את העולם
 ז. כיצד קרה שהשתכח שם ה' בעולם בדורו של אברהם אבינו
 ח. 'איתן האזרחי' - כחו של אברהם אבינו להכריז שכל העולם טועים
 ט. לפעמים לא רואים את הסינעתא דשמיא מיד
 י. על עובד ה' לא להתחשב במה שיאמרו עליו הבריות
 יב. סוף האמת לנצח
 יג. כחו של היחיד
 יד. גם כשנראה שאחרי התחזקות בעבודת ה' באות צרות ובעיות - אל לנו להתפעל
 יז. 'ותקח האשה בית פרעה'

סימן רעז - שלא לגרם כבוי הנר ב

- טו. לגעת במנורה חשמלית העומדת על התבה
 יז. אם חנכה נחשבת מקצה בשבת מחמת חסרון כיס או כלי שמלאכתו לאסור
 יח. נר דולק שנפל על השלחן והמפה התחילה לבער
 יט. נשרף ביתו אם יכול להציל את המזון על ידי טלטול מקצה

סימן רעה - כבוי הנר בשביל החולה א

- כב. לכבות החשמל לצורך חולה שיש בו סכנה - וא"צ להוציא החולה מהחדר או לכבות ע"י גוי
 כג. ההבדל בין מלאכה שאינה צריכה לדבר שאינו מתכון
 כד. לכבות החשמל בשנוי לצורך חולה שאין בו סכנה
 כה. כבוי והדלקת מאנר על ידי ישראל - בשבת בשנוי
 כו. חבישת מכה שיוצא ממנה דם בשבת
 כז. תשובה להערה - בדין חבישת מכה בשבת
 כח. שבות דשבות במקום צורך על ידי ישראל

גליון

תורתך הנני

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,

ניתן ליצור קשר בפל':

0509013000

0506491414

ניתן להשיג בטלפונים:

0509013000

0506491414

למעוניינים

ניתן לקבל השיחה במייל:

toraoren@gmail.com

עיצוב ועימוד:

שלמה. נ.

0504158840

shlomo131375@gmail.com

כח של יחיד וסוף האמת לנצח

נסיונו של אברהם אבינו ביציאתו את חרו לארץ כנען

ראיתי במגיד דבריו ליעקב (לך לך) שכתב על הנאמר בפרשתנו "ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך". למה צוה ה' את אברהם בצווי הזה של 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך'!? בפשטותו, זהו נסיון נוסף שהתנסה בו אברהם אבינו, וכפי שאנחנו רואים שבין הנסיונות שכתוב שהתנסה בהם אברהם נמנה גם הנסיון הזה. ובאמת זהו נסיון גדול, כאשר בלי שום הודעה מקדמת צריך אברהם אבינו לנטש ולעזוב את עירו ואת מולדתו, ובפתע פתאום עליו לעזוב את כל הידידים וכל הקרובים שלו. נתאר לעצמנו את אברהם אבינו מגיע לבית ואומר לשרה 'צריך לעזוב את הבית. אנחנו הולכים'.

מה השאלה הראשונה שישאלו את אברהם? 'להיכן הולכים'. ומה הוא יענה? - 'אני לא יודע'. מה זאת אומרת שאתה לא יודע? וכי בן אדם יוצא מביתו בלי לדעת להיכן ילך?

אבל אברהם אומר, 'כן, אני לא יודע. הקב"ה אמר לי 'לך', ואני בעבד נאמן מבצע את המטל עלי. לאן ילך? הקב"ה כבר יראה לנו'. אברהם אבינו לא שאל את הקב"ה לאן ילך, כי כלל גדול בידינו ש'המאמין לא שואל', והיכן שיש אמונה אין ספקות ואין שאלות. ומי ששואל - גם תשובות לא יעזרו לו. לוקח אברהם את כל בני ביתו ואת כל הנפש אשר עשו בחרן, והולך למקום לא נודע. אין ספק שזהו נסיון גדול, וזהו ענן הצווי הזה של 'לך לך'.

אברהם אבינו הפקיר את מעלותיו הרוחניות כדי לנטע אמונה בלב הבריות אבל העולם אומרים שיש עוד ענן בצווי הזה של 'לך לך'. הלא מדתו של אברהם אבינו - חסד, הן חסד רוחני והן חסד גשמי. והחלק היותר נכבד ויותר גדול הוא החסד הרוחני שעשה אברהם, וכמו

שפותב ומתאר רבנו הגדול החתם סופר זצ"ל בהקדמתו לתשובותיו חלק יורה דעה. אנחנו לא יכולים לתאר לעצמנו את העולם שחי בו אברהם אבינו, ואת החשכה הנוראה - מבחינה רוחנית - שהיה נתון בה אברהם אבינו. אברהם אבינו הוא דור עשרים לבריאת העולם, וכל בני דורו לא ידעו מאומה על שיש מי שברא את העולם ויש מי שמנהיג אותו. אפלו אברהם אבינו בבית הוריו, מה קבל ומה שמע? אמןם זו בושה לדבר על אביו של אברהם אבינו, תרח, שהרי זה הסבא שלנו... אבל הלא ידוע מי היה. תרח היה יצרן לעבודה זרה, וכל עבודה זרה שמישהו רצה - יכל להזמין אצלו בהזמנה אישית. עבודה זרה גדולה או קטנה, בשרית או חלבית, קניצית או חרפית, וכל שאר המודלים...

זה היה תרח. ומסתמא אשתו אמתלאי, כמו שאומרת הגמרא (בבא בתרא צא.). היתה גם כן עזר כנגדו... גם היא כנראה היתה כמו תרח. בבית החשוך הזה גדל אברהם אבינו. וכשגדל ועלה והתעלה, מה עשה? הפקיר את כל המעלות הרוחניות שלו כדי לנטע ולשתל אמונה בלב הנבראים. יכל אברהם אבינו לעשות לו איזה בית מדרש, כמו שעשו שם ועבר בדורו, והיה יושב בו ועוסק בתורה ומתעלה במעלות התורה עד שהיה כמו חנוך שהתהפך מאדם למלאך. וכי היה נבצר מאברהם אבינו לעשות את זה? לא ולא. אבל הפקיר אברהם את מעלותיו הרוחניות של עצמו, בשביל הרצון שלו לנטע אמונה בלב הבריות ולפרסם אלהותו של הקב"ה בעולם.

ובלב מי היה צריך אברהם לפרסם את אמונת חי העולמים? בלב עובדי עבודה זרה, אנשים המשתחיים לעץ ואבן. אם נתאר לעצמנו שישלחו אותך היום, בזמננו, לקונגו או לארצות אחרות באפריקה, בשביל שתגיר אותם ותחזיר אותם בתשובה, ואפלו ישלמו לך על זה לפי

שעות. מי מוכן ללכת לשם? אף אחד לא היה מוכן. 'וכי מי ילך להסתובב שמה? אולי עד שהוא יגיר שם אחד, הוא יאמר לו סליחה, חבה רגע, אני רעב, ויאכל אותו לארוחת צהרים...' עם האנשים האלו הסתובב והתעסק אברהם אבינו. הוא לא הסתובב בין תנאים ואמורים, גאונים ורבנים, או בחורי ישיבות. עם האנשים השפלים ביותר, משתחווים לעץ ואבן, אתם הוא התעסק. ובשביל ההתעסקות הזו ונטיעת האמונה בלבם היה מוכן אברהם להפסיד אף ממעלותיו הרוחניות של עצמו.

לכן זכה אברהם אבינו לתאר 'אברהם אהבי' (ישעיה מא, ח). על שום שלא היה אכפת לו מעצמו והפקיר אפלו את מעלותיו הרוחניות שלו, בשביל כבוד שמים. וזו היתה מדתו של אברהם אבינו שהיה גומל חסדים, לא רק חסדים גשמיים, אלא בעקר חסדים רוחניים, ואפלו על חשבונו שלו עצמו.

לכן הצטוו עבדיו אברהם בצווי של 'לך לך'. אמרו לו לאברהם, אתה גומל חסדים בגוף ובנפש, ברוח ובגשם, ואם כן הגיע הזמן שתטעם קצת מהטעם שמרגישים אותם האנשים אתם אתה גומל חסד.

אברהם הצטוו ב'לך לך' כדי לטעם את טעם הנדודים בדורות שלפנים היה אדם מפרסם, רבי מרדכי מטשרנוביל שמו זצ"ל. הוא היה איש אלקים קדוש ונורא נלב"ע כ איר תקצ"ז. באותה התקופה שחי בה האדמו"ר מטשרנוביל, היה המצב שיהודים רבים היו נופלים בשבי.

בכל הגליות שגלינו, עברנו תלאות קשות ורדיפות שונות ומשונות, ובכל מקום ומקום שהיינו בו, הן בארצות אשכנז, והן בארצות ספרד עברו עלינו מרורות. ומי שיקרא את תאוריהם של רבותינו על גדל הצרות והתלאות שעברו עליהם, ועם כל זה עמלו ועסקו בתורה ביגיעה ואף הרבו והגדילו תורה בישראל, לא יאמין למראה עיניו. רבנו החפץ חיים זצ"ל היה משתמש בזה ללמוד זכות עבור כלל ישראל, והיה מנהגו לומר כבן המתחטא אצל אביו, 'רבונו של עולם, מגיעה לנו גאלה. הבט וראה איך באנו באש ובמים בכל מיני גזרות ורדיפות, ועם כל זאת שמך לא שכחנו

ועמלנו בתורה ואף הגדלנו את התורה. אתה נתת לנו חמש, ותראה כמה תורה עשינו מהחמש. תראה כמה באורים וכמה מפרשים, כמה ספרי פסקים וכמה שאלות ותשובות. ובאיזה מצב עשינו את זה? באיזה צרות ובאיזה רדיפות? היו גזרות תתנ"ו, היה הגרוש בשנת קנ"א, והיה הגרוש בצרפת בשנת ס"ז. והיה גרוש ספרד בשנת רנ"ב היו גזרות בשנת ש"ע במרוקו, ומי שיקרא בספר 'נר המערב' מה שעבר על כלל ישראל בצפון אפריקה ובפרט בארץ מרוקו לא יכול להאמין אלו תלאות עברו על ראשינו, וכמדומה שאפלו בתשעה באב אי אפשר לקרא בספר הזה לרב הצער והחלחלה שאוחזים את מי שקורא בו. בשנת ת"ח ות"ט, ותקכ"ח היו הגזרות באוקראינה, ואלפים ורבבות מבני ישראל נהרגו שם, ובעיר אחת נשחטו שלשים אלף יהודים. ועם כל זה ישבו ועמלו בתורה. אמר החפץ חיים, 'וכי לא מגיעה לנו גאלה'?

באותה התקופה שחי בה האדמו"ר מטשרנוביל, היתה צרה צרורה לבית ישראל, שהיה המצב שיהודים היו נופלים בשבי. כל פריץ וכל דכס היה מלך בעירו, ואחד הענוגים היותר גדולים שהיה להם היה להתעלל ביהודים. היו מקימים את ההלכה הזו של 'הלכה עשו שונא ליעקב' (ספרי במדבר ט, י) בהדור, ומשליכים יהודים לבור האסורים. היו צריכים בזמן ההוא הרבה פעמים לקיים את המצוה של פדיון שבויים, ואותו צדיק, רבי מרדכי, הקדיש את חייו להיות פודה שבויים. היה רבי מרדכי מסתובב ממקום למקום ומקהלה לקהלה, הן בשביל להגיע למקומות בהם היו שבויים והיה הצורך לפדות אותם, והן בשביל לגייס את הכסף מיהודים רחמנים כדי שיוכל לפדות בו את היהודים.

באחת הפעמים, הוא עצמו נפל לשבי, ואת רבי מרדכי בעצמו השליכו לבית הסהר. כלם התפללו. היתכן? וכי 'בדבר שאותו צדיק טורח בו יבשל זרעו' שואלת הגמרא (יבמות קכ"א א, בבא קמא נ' א, נדה נ"ב א), וקל וחמר הוא עצמו. איך יכול להיות שדוקא הוא שמפקיר את חייו ואפלו מסכן את עצמו בשביל פדיון שבויים, יפול בשבי? וגם הוא התפלא על זה. עד שגלו לו מן השמים

שכתוב בתנא דבי אליהו (פכ"ה) 'חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב'. והדברים נוראים, עד היכן משל עלינו לשאף ולהגיע. אנחנו מתנאשים מהיכלת שלנו, וזה לא טוב. במדרש ויקרא רבה (יט, ב.) כתוב, חכם ושאנו חכם נכנסו לבית המדרש, ועומדים שניהם וצופים ומסתכלים יחד בארון הספרים.

רואים הם כמה התורה עצומה גדולה ונוראה. הטפש אומר, תגיד, וכי אפשר ללמד את כל זה? הרי מסכת שבת לבדה עשרים וארבעה פרקים, גזיקין שלשים פרקים, תלמוד בבלי, אלפים ושבע מאות דפים בערך. וזה הבבלי לבדו, אבל יש גם ירושלמי, ויש מדרשים ויש זהר הקדוש, ויש תרגומים, ויש ראשונים ויש אחרונים. ויש אחרוני אחרונים כמוני, מצביע הטפש על עצמו... את כל זה אני צריך ללמד ואת כל זה אני צריך לדעת? אין באפשרותי. אפילו אם אחיה חיים ארכים כחיי מתושלח אניני יכול להספיק. מתנאש הטפש, קם ועוזב את בית המדרש.

מה עושה החכם? אומר החכם, נכון, התורה גדולה, אבל אני אתחיל ואלמד שתי הלכות בכל יום שתי הלכות בכל יום, ובסוף נמצא יודע את כל התורה בלה. עד כאן דברי המדרש.

ושאלו רבותינו, למה קראו לזה שהתנאש והלך בשם 'אינו חכם', טפש. וכי הוא טפש? הרי לכאורה הוא מדבר בטעם, ובלתי אפשרי ללמד את כל התורה. וכל זה כשמדברים על הכמות לבד, אבל באיכות, גם אם אדם ילמד אלף שנים דף אחד של גמרא, עדן הוא לא ימצא את כל העמק שיש בו, ללא גזמא. מדוע? כי התורה היא שכל אלוך, אין גבול לעמקים שיש בה, לאין סוף וללא תכלית. אבל גם אם לא נדבר על העמק שיש בתורה אלא על הכמות לבד, וכי הטפש לא צודק שהתורה כל כך גדולה ואי אפשר להספיק להקיא אותה?

אמרו המפרשים, אתה יודע מדוע הוא טפש? משום שהוא לא לוקח בחשבון ולא מכניס לענין את הסייעתא דשמיא שנותן הקדוש ברוך הוא. כשהטפש מסתכל בעיני הבשר הטרוטות שלו ואומר 'אוהו, כמה התורה ארכה, איך אני אספיק', הוא מתחשב רק בעצמו וחושב שהוא

ואמרו לו, אתה יודע למה נפלת בשבי? שמכיון שאתה מתעסק בפדיון שבויים, צריך אתה לטעם את טעם השבי. מפני שכשאדם טועם את הדבר עצמו, הוא יודע ומבין את מעלת הדבר בו הוא מתעסק. כשהוא, אדם רם המעלה, קדש קדשים, יושב בבית הסהר ביחד עם החברים שלו לתא, אנשים בשפל המדרגה, אין ספק שצער איום הוא בעבורו, ומעתה כל פעם שיתעסק עם הענין הזה של פדיון שבויים, ידע טוב יותר להכיר בגדל המצוה שעושה ובזריות הנדרשת לה.

אומרים העולם, זהו גם הענין הזה של מה שהצטוה אברהם אבינו בצווי הזה של 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אבירך'. אמרו לו לאברהם אבינו, אתה גומל חסד עם הבריות, וצריך אתה גם כן להרגיש את התחושה שמרגישים אלו האנשים אתם אתה גומל חסד. בוא ותרגיש איך חש אדם שצריך לעזוב את הבית שלו ולגדוד ממקום למקום. אחרי שתטעם ותרגיש את זה, אין ספק שאחרי זה תעשה את החסד לפני ולפנים.

חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי

זהו הסבר נוסף בצווי הזה שהצטוה בו אברהם. ויש כאן פסוק נוסף, ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן. כשאנחנו רואים את הפסוק הזה, מה אנחנו מבינים בו? תשאל אחד על הפסוק, והוא יאמר לך, מה יש להבין בו? פשוט. כתוב כאן שכשאברהם אבינו יצא לדרכו מחרן הוא היה זקן בן שבעים וחמש. ובאמת זהו פשוט הכתוב. אבל באמת יש כאן שאלה גדולה. בפרשה שלנו אנחנו מתחילים לעסק במסכת אברהם אבינו. וכיצד מתחילים? 'ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה'. איך זה שמתחילים לדבר על אברהם אבינו כשהוא בן שבעים וחמש? פתאום צצה וקמה לה אישיות חדשה, זקן ושמו אברהם אבינו? מה היה עד אז?

והנה, אמנם אין לפנינו במקראות דברים על אברהם אבינו קדם לכן, כי אם רמזים, אבל בתורה שבעל פה, שקבלנו אותה יחד עם התורה שבכתב כמו שדורשת הגמרא בברכות (ה.), יש לנו הרחבת דברים, ומהם אנחנו יכולים ללמד על המציאות של אברהם אבינו וללמד ממנו, וכמו

זה שפועל, הוא זה שעושה ובו תלוי הכל. אבל האמת לאמתה היא שיש סיעתא דשמיא למי שיושב ועמל בתורה, ולפעמים תורתו של אדם מתברכת ובתקופה קצרה הוא מצליח ללמוד ולדעת הרבה, עד שהוא עצמו מתפלא 'איך זה'. וכך מצאנו בחז"ל (מדרש שמואל פרשה כ"ב) שאמרו על דוד המלך שלמד אצל שמואל הרמתי בלילה אחד מה שתלמיד ותיק צריך ללמד במאה שנה. נכון, הוא לא למד את כל התורה בלילה אחד, אבל הצליח ללמוד מה שתלמיד ותיק לומד במאה שנה. איך יתכן?! אין זה אלא משום שהיתה לו סיעתא דשמיא.

לכן אסור לנו להתיאש, ומי שמתיאש הוא טפש. אם אמרו חז"ל שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, אות וסימן הוא שיש לנו את היכולת להגיע. ביצד? על ידי סיעתא דשמיא. כשאדם מתאמץ בתורה ומצוות ומשתדל ללכת בדרכי אבותינו, הקדוש ברוך הוא מסייע בידו.

יש אחד שאומר, 'מה הבעיה?! אמרו שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי?! אז הנה אני אומר... 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי'... זה לא מהדברים שיוצאים בהם ידי חובה באמירה גרידא, אלא על האדם לפעל ולהשתדל שמעשיו יהיו כמעשי אבותיו. וכל כמה שאדם יזכה וכל כמה שאדם יוסיף במעלותיו, דבר גדול הוא.

ובפרט לפי מה שפרש אותו גדול 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי', כי 'יגיעו' לשון נגיעה, שיהיה איזו נגיעה ואיזו חפיפה במשהו למה שעשו אבותינו, בודאי שאל לו לאדם להתיאש. צריך שיהיה באדם את מדת החסד כמו שהיה לאברהם, שיהיה לו לכל הפחות נגיעה בעמוד העבודה של יצחק, עמוד היראה, ונגיעה גם ביסוד השלישי, עמוד התורה של יעקב אבינו.

חקירתו ודרישתו של אברהם אבינו
מי ברא ומנהיג את העולם

ואם בן שמוטל עלינו לשאף ולהגיע למעשי אבותינו, הבה ונראה מדברי רבותינו בתורה שבעל פה מה היתה מציאותו של אברהם אבינו עד היותו בגיל שבעים וחמש.

זהו לשון הרמב"ן בפרושו הנפלא על התורה, בסוף פרשת נח, באשר התורה מתחילה לדבר על אברהם אבינו. הרמב"ן מביא עדויות על אברהם: והענין הזה המקביל לנו, מה שיש לנו קבלה איש מפי איש עד משה רבינו מפי הגבורה, נמצא גם כן כתוב בספר קדמוני הגויים, יש לנו עדות על זה גם מספרי הגויים, כמו שכתב הרמב"ם בספר המורה שהזכירו בספר עבודת האפרים המצריים, ושם הם מספרים על אברהם אשר נולד בכותא וחלק על דעת ההמון שהיו עובדים לשמש. פעם הכוכב הזה, השמש, היה הכוכב היותר נעבד אצל עובדי עבודה זרה. ואברהם חלק על דעת ההמון ונתן המלך אותו בבית הסהר, כשיש אחד כזה שמורד באמונה של כלם, מה עושים אותו? מנסים להשתיק אותו. בתחלה כבלו אותו בבית הסהר, והיה עמם בתוכחות ימים רבים שם. אי אפשר לכלוא את האמת, וגם כשהיה בבית הסהר המשיך אברהם אבינו לשותל אמונה בלב הבריות, והיה מתוכח וסותר אמונתם.

ראה המלך שלא הועיל הדבר הזה ופחד שישחית עליו ארצו, כי נכרים דברי אמת וחשש פן יסיר בני אדם מאמונתם וגרש אותו אל קצה ארץ כנען אחר שלקח את כל הוננו, וכמו שנהגו גם האידינא, שקודם כל לוקחים לאדם את הכסף, ואחר כך מגרשים אותו... והוא בשלו. ועל כל פנים במקום שהוא בארץ כשדים נעשה נס לאברהם אבינו. או נס נסתר שנתן בלב אותו המלך להצילו שלא ימיתנו והוציא אותו מבית הסהר שילך לנפשו, או נס מפרסם היה שהשליכו לכבשן האש ונצל וכדברי רבותינו (בראשית רבה לח, ג). אלו הם דברי הרמב"ן, וכאן למדנו קצת על אברהם אבינו.

יותר מזה. התאר היותר גדול, היותר מפלא והיותר כולל שכנה בו ה' את אברהם הוא 'איתן האזרחי' (בבא בתרא טו). 'איתן' ענינו תקיף וגבור, בעל כח וחזק. 'אזרחי' הוא מלשון זריחה ואור. כשאברהם אבינו נולד, אזי כמו שאמרנו, הוא גדל בביתו של תרח אביו, וכבר הזכרנו איך היה נראה הבית של תרח ואיזה חנוך קבל שם אברהם. זהו ביתו. ואיך עירו ומולדתו? כלם עובדי עבודה זרה. מה אברהם אבינו יודע בעניני

המחלטה הזאת של בורא עולם, התחילה מטעות ושגיאה. וזו היתה טעותם, אמרו, הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וברא גלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד, והם שמשים המשמשים לפניו, אם כן ראוי לשבחם ולפארום ולחלק להם כבוד. אמרו אותם חכמים מחכמים, זה רצון האל. הרי הכוכבים משמשים לפני הקדוש ברוך הוא, ואת שרי המלך והמשרתים שלו גם צריך לכבד, שזה עצמו כבודו של המלך שמכבדים את שריו ועבדיו.

כיון שעלה הדבר הזה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות להקריב להם קרבנות ולפארום לשבחם בדברים ולהשתחוות למולם. ובשביל מה כל זה? כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה. בהתחלה היה כל זה כאמצעי גרידא, ורצו לכבד את השמש והכוכבים כדי לכבד באמצעות זה את בורא עולם. הוא שירמיהו אומר (ירמיהו י, ז) 'מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה'. כלומר, הכל יודעים שאתה הוא לבדך, אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההכל, הכוכב והגלגל, זהו רצונך הוא.

אחר שארכו הימים, עברה תקופה ועברו כמה דורות, עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל צוה ואמר להם עבדו כוכב פלוני, ובנו לו היכל ועשו לו כצורתו כדי להשתחוות לו. אמר אותו נביא שקר, על כלם, כל האנשים והנשים ועמי הארץ, להשתחוות לו, והיה אותו שקרן מודיע להם הצורה אשר בדה להם מלבו והוא אומר זהו צורת כוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו. והתחילו על דרך זה לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות, ומתקבצים ומשתחוים להם ואומרים לכל העם שזו הצורה מטיבה ומריעה וראוי לעבדה וראוי לירא ממנה. וכהנייהם אומרים להם שבעבודה הזו תרבו ותצליחו, ועשו כך וכך ואל תעשו כך וכך, אם תעבד אותה יהיה לך הצלחה מרבה. והתחילו כוזבים אחרים לעמד ולומר שהכוכב עצמו, הגלגל או המלאך דבר עמהם ואמר להם עבדוני בכך וכך ועשו כך וכך ואל תעשו כך, ופשט הדבר בכל העולם לעבד את הצורות בעבודות משנות זו מזו להקריב להם ולהשתחוות.

עבודת ה' יתברך? כלום. אין לו ממי לקבל, ואין לו ממי לשמע. אם ישאל שאלה וחקירה אלקית, 'מי ברא את העולם', מה יענו לו? - 'נמרד'. ואם ישאל 'איך יכול להיות?' יגידו לו, 'טוב טוב, אז תרח ברא...' בכל פעם ימצאו לו מישוהו אחר שברא את העולם. התשובות האלו לא מניחות את דעתו, ובאין לו ממי לקבל אברהם אבינו ממשיך לחפש ולחפש לבדו את האמת.

אנחנו סבורים שמיד זכה אברהם אבינו לסייעתא דשמיא. איך שאברהם התחיל לחפש נגלה אליו בורא עולם ואמר לו 'הנה אברהם, אנכי ה' אלהיך'. אבל באמת זה לא כך. אמרו רבותינו במדרש בפרשת השבוע (בראשית רבה ט, א), אמר רבי יצחק, משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, אחד היה נוסע מעיר לעיר וממדינה למדינה, וראה בירה אחת דולקת. ראה איזה בגין מפאר, מאיר באור יקרות וקפאון, זורח ומאיר לכל סביבותיו. אמר, תאמר שהבירה הזאת בלא מנהיג. היתכן שהארמון המפאר הזה קרה ונבנה מאליו, ממילא, בלי בונת מכון? לא יתכן. הציץ עליו בעל הבירה. אמר לו, אני הוא בעל הבירה. אתה חוקר ודורש, אתה מבקש ומחפש מי בעל הבירה, דע לך שאני הוא בעל הבירה. כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר, תאמר העולם הזה בלא מנהיג? הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם. הקדוש ברוך הוא הציץ על אברהם וגלה לו את מציאותו. אנחנו רוצים לדעת ולברר, מתי היתה ההצצה הזאת? מתי גלה הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו שהוא הוא בעל העולם?

ביצד קרה שהשתכח שם ה' בעולם בדורו של אברהם אבינו

הרמב"ם (הלכות ע"ז פ"א ה"ד) מבאר, איך יתכן שבדור ההוא, דור העשרים לבריאה, לא ידעו כלום על בריאת העולם. איך קרה דבר כזה ששכחו כלם את בורא עולם והיתה החשכה מתגברת כל כך?

בימי אנוש, אומר הרמב"ם, טעו בני אדם טעות גדולה. אנוש היה נכדו של אדם הראשון, ובזמנו טעו כלם טעות גדולה ונבערה, לשון בערות וטפשות, בעצת חכמי הדור. כל השכחה

בין שארכו הימים וכלם עושים כך, אומר הרמב"ם, נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם. הגיע זמן כזה שכל היקום כלו וכל באי עולם לא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא צורה של עץ ושל אבן וההיכל של אבנים שהתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולהשבע בשמה. והחכמים שהיו בהם כגון כהניהם וכיוצא בהן מדמים שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותן, אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהכירו אלא יחידים בעולם, כמו חנוך, מתושלח, נח שם ועבר. ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם, הוא אברהם אבינו.

'איתן האזרחי' - כחו של אברהם אבינו להכריז שכל העולם טועים

בין שנגמל איתן זה, 'נגמל' הינו, כשגמר אברהם את חדשי היניקה, התחיל לשוטט בדעתו. כשהוא ילד קטן בן שנתים-שלוש, הוא מתחיל לחקר ולדרש ביום ובלילה, והיה תמה מה זה? היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד בלא מנהיג? כי אי אפשר שיסובב את עצמו. מי מנהל את כל העולם הזה? ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא היה משקע באור כשדים בין עובדי עבודה זרה טפשים, ואביו ואמו וכל העם עובדי עבודה זרה. כל אחד ואחד שחוקר ודורש ושואל 'מי מנהיג את הבריא', מקבל תשובה על כוכב פלוני וגלגל אלמוני, אבל אברהם אבינו לא מקבל את התשובות האלו ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה וידע שיש אלוה אחד הוא המנהיג והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו, וידע שכל העולם טועים. וכי אין זה 'איתן האזרחי'? אדם בדרך כלל אין לו כח נפשי וחסן עצמי להתמודד עם כל הסביבה, אלא אדרבה, הוא נגרר אחרי כלם ומה שעושים כלם הוא עושה גם כן, גם אם בסתר לבו נדמה לו שיש כאן טעות. הוא מנחם את עצמו ואומר, 'תראה, כלל גדול נקוט בידינו. יחיד ורבים הלכה כרבים. נכון שאני חכם גדול, אולי אפלו יותר חכם מחצי או משני שלישי, אבל היתכן שאני חכם יותר מכלם? זה לא מסתבר וכנראה שהם צודקים'... להיות אחד

ויחיד כנגד כל הנבראים, הנוכל לשער איזה כח נדרש לזה? זהו 'איתן האזרחי', תקיף ובעל כח וחזק שאין כדגמתו.

מובא בספרים, בחינה שעשה פרופסור אחד על הכח הנפשי של האדם. הוא לקח תשעה מהתלמידים שלו והביא אותם בסוד הנסיון. אמר להם, תראו, אני רוצה לעשות נסיון על תלמיד אחד עשירי. אתכם אני משתף, אבל לו אני מגלה, ואני רוצה לראות מה יהיו התוצאות. כלם הטו אזן לדבריו, והוא הסביר להם, אני אשרטט שני קוים על הקיר, אחד קצר ואחד ארוך, ואשאל אתכם איזה מהם ארוך יותר. אתם כלכם, תגידו על הקצר - שהוא הארוך.

וכך היה. הביא הפרופסור את תשעה התלמידים הללו שהיו בסוד הענינים יחד עם אותו אחד נוסף, והתחיל לשאל תלמיד אחר תלמיד מאלו התשעה 'איזה קו ארוך יותר מהשני? והתלמיד מצביע על הקו הקצר ואומר, 'זה הקו היותר ארוך'. כך שאל הפרופסור את כל התשעה, וכלם ענו אותה התשובה. לבסוף הגיע הפרופסור אל התלמיד העשירי, ואף אותו שאל, 'אמר לי, איזה קו יותר ארוך? והוא התחיל להיות נבוך. הוא אמר לעצמו רק רגע. יש כאן משהו לא מובן. מצד אחד העינים שלי רואות שהקו הזה שבארוך שלשה מטרים יותר ארוך מהקו בארוך מטר, אבל מצד שני תשעה אנשים לפני נשאלו על זה ואמרו שהקצר הוא הארוך. כנראה שאני לא רואה טוב... 'אדוני הפרופסור', אמר התלמיד והצביע על הקו הקצר, 'זה הקו הארוך'...

למה? כי אדם לא יכול להתמודד כנגד כלם. אם כלם מדברים וכלם חושבים אותו הדבר, אין יתכן שרק אני אהיה צודק? אבל אברהם אבינו, אומר הרמב"ם, ידע שכל העולם טועים. ואין לו שום ספק ושום פקפוק בדבר, שכל האלפים והרבבות של אותו הדור עם כל הפילוסופים והחכמים שלהם, כלם טועים, ורק הוא צודק. האם היתה לו לאברהם ראייה על זה? עדין לא הציץ עליו בעל הבירה ועדין לא נגלה אליו הקב"ה, ואם כן על סמך מה הוא חולק על כלם? על סמך שהעולם עצמו צועק בקולי קולות שיש

מנהיג לעולם. הבירה הדולקת היא עצמה מכרזת ואומרת שיש מנהיג לבירה.

ורבנו נחמן מברסלב זיע"א (לקוטי מוהר"ן תורה קמב) כתב מי שאי אפשר לו ללמוד כלל, כגון שהוא עם הארץ, או שאין לו שום ספר, או שהוא במדבר, רק שלבו בוער בו ונכסף מאוד ללמוד ולעבד את ה', אזי מה שהלב חומד ללמוד, זה בעצמו הוא בחינת למוד מתוך הספר. כי נמצאו בעולם שני צדיקים שמדברים זה לזה, והם ברחוק מקום זה מזה כמה מאות פרסאות. הינו שזה הצדיק מקשה קשיא בתורה, והצדיק השני שם במקומו, ואומר דבר שהוא תרוץ על הקשיא של הצדיק הראשון. וכן לפעמים זה מקשה וזה מקשה, והקשיא של האחד הוא תרוץ על קשיא של חברו, ועל ידי זה הם נדברים זה לזה, וזה אין שום אדם שומע כי אם הקדוש ברוך הוא בעצמו. וזהו (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, הינו שהם אינם מדברים זה לזה, רק הם נדברים ממילא, על ידי שזה מקשה וזה מתרץ. וזה אין שום בריה שומעת כי אם השם יתברך, וזהו ויקשב ה' וישמע, כי רק הוא יתברך שומע, ומחבר הדברים זה לזה. וכותבם בספר לזכרון, וזהו ויכתב בספר זכרון. וזה הספר שנכתבין עליו דבריהם, הוא בחינת לב שיש למעלה, שם נכתבין דבריהם, בבחינת (משלי ג) כתבם על לוח לבך. וזה שלבו בוער בקרבו וחושק ללמוד, רק שאי אפשר לו, הוא מקבל לב, מלב שלמעלה, שהוא בחינת ספר זכרון הנ"ל, ומשם מקבל לבו חשקו, והוא בחינת למוד מתוך הספר ממש. וזהו שכתוב ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו, כמו שדרשו ז"ל (ברכות ו) אפלו חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשה. כי זה בעצמו שלבו נכסף וחושב לעשות, רק שאי אפשר לו, הוא נחשב לעשייה. כי מקבל חשקו מלב של מעלה, שהוא בחינת ספר זכרון. וזהו ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו, הינו שזה הספר זכרון שנעשה משני הצדיקים הנ"ל, הוא בשביל יראי ה' וחושבי שמו, שהם החפצים וחושקים לעשות מצוות וללמוד תורה, רק שיש להם מגיעות ואונסים ואינם יכולים ללמוד. שהם מקבלים ע"י חשק לבם החזק, מזה הספר, שהוא

בחינת לב כנ"ל: ועל כן אברהם שהיה ראש לגרים, ולא היה לו ממי ללמוד, ולא היה לו רק הלב, שחשק מאוד לעבודת הבורא, קבל גם כן מזה הלב של מעלה, שנקרא ספר הזכרון. ואז לא היו שום צדיקים בעולם, והיה נכתב על הלב מה שחדשו הנשמות קדם הבריאה. ועל כן נקרא אברהם אבינו צור, כמו שכתוב (ישעיהו נא) הביטו אל צור חצבתם, זה אברהם כשפרש"י שם, כי הוא בחינת (תהלים עג) צור לבבי, כי לא היה לו רק לב חושק להשם יתברך. ועל כן כל הגרים נקראים על שמו, ונקראים (תהלים מז) נדיבי עמים עם אלקי אברהם, בחינת (שמות לה) נדיב לב, כי אין להם רק מה שלבם נכסף להשם יתברך, כמו אברהם. ע"כ לשון קדשו.

'מלאה הארץ קנייך'. פרושו של דבר, כי לקנות אותך, רבון העולמים, ולהשיג את האמונה בקך - 'מלאה הארץ'. מכל פנה ומכל זווית ומכל דבר שיש בבריאה עולה ובוקעת הצעקה העצומה, יש מנהיג לעולם. רק תתבונן, ורק תפקח את העינים ותסתכל. אברהם אבינו, 'איתן האזרחי', הגם שבורא עולם עדן לא התגלה לו, הכיר בבריאה וידע ממנה שיש לה בורא ומנהיג, ומכח זה חלק על כל העולם.

מתי התגלה בורא עולם לאברהם? בהיותו בן ארבעים או בן ארבעים ושמונה. ארבעים וחמש שנים של נסיונות וחפשים, בדיקות וחקירות מאז שננמל, ורק אז, אחרי ארבעים וחמש שנה מציץ עליו בעל הבירה ואומר לו, חפשת את בעל הבירה, הנני.

לפעמים לא רואים את הסייעתא דשמיא מיד

וכאן למדנו מוסר השכל ראשון. אנו רוצים תמיד לקבל גלוי מן השמים מיד. אנו רוצים שנקבל מיד את הסייעתא דשמיא. ולא היא.

תלמיד אחד אמר לראש הישיבה שלו, 'כבוד הרב, יש לי שאלה. הרי כתוב (אבות ו ב) שכל העוסק בתורה הרי זה מתעלה, והנה אחד כמוני נמצא בישיבה ולומד תורה, ואני לא רואה שאני מתעלה!'

זו היא שאלה מאוד מצויה. ובאמת, בראש ובראשונה צריך לדעת שזו טעות, ואין מציאות

כִּזּו שְׁאֵדָם עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ מִתְעַלֶּה. אֲבָל עַל כָּל פָּנִים, מָה הַשִּׁיב לוֹ הָרֵב? הוּא שָׁאֵל אֶת הַתַּלְמִיד, 'אָמַר לִי, כִּמָּה זְמַן אַתָּה בִּישִׁיבָה?' אָמַר לוֹ הַתַּלְמִיד, 'שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים'. אָמַר לוֹ הָרֵב, וְכִי אַתָּה רוֹצֵה לִרְאוֹת אֶת הָעֲלִיָּה שֶׁלְךָ כְּבֵר בְּשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים? תֹּאֲרֵךְ לָךְ גַּעַר שֶׁנַּעֲשֶׂה בֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וְהַתְחַיֵּב בְּמִצְוֹת. מִיָּד בְּיוֹם הָרֵאוּשׁוֹן כְּשֶׁהוּא בֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵה וְיוֹם אוֹ יוֹמִים הוּא מְרַגֵּשׁ אֶת זֶה שֶׁעֲכָשׁוּ נַעֲשֶׂה מְחִיב בְּמִצְוֹת? הוּא מְרַגֵּשׁ אֶת הַהִבְדָּל בֵּין הֵיוּתוֹ בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וְאַחַד עֶשְׂרֵה חֳדָשִׁים, לְהֵיוּתוֹ עֲכָשׁוּ בֵּין שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וְיוֹם? אֶת כָּל הַהִפְרָשׁ וְאֶת כָּל הָעֲלִיָּה רוֹאִים אַחֲרֵי תְּקוּפָה אֶרְכָּה. פֶּעַם הוּא הָיָה בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, וְעֲכָשׁוּ הוּא בֶּן עֶשְׂרִים. כְּשֶׁעוֹבֶרֶת תְּקוּפָה - נִכְרוֹת הַתּוֹצְאוֹת.

אֲבָרָהָם אָבִינוּ בְּמִשְׁךְ אַרְבָּעִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה הִתְאַמֵּץ וְטָרַח לַחְקוֹר וּלְדַרְשׁ בַּדָּבָר הָאֱלֹקִים, עַד שֶׁהִקְבִּ"ה הִתְנַלָּה אֵלָיו וְאָשֵׁר לוֹ אֶת מָה שֶׁהִשִּׁיג בְּתוֹבָנָתוֹ שֶׁאֵבֵן יֵשׁ מִנְהִיג לְבְרִיאָה.

אֲבָרָהָם אָבִינוּ בְּטוֹחַ בְּצִדְקָתוֹ וְיוֹדֵעַ שֶׁכֻּלָּם טוֹעִים, וְאִם מוֹסֵר עַל זֶה נִפְשׁ וְזוֹרְקִים אוֹתוֹ עֲבוּר זֶה לְכַבֵּשׁן הָאֵשׁ, אֲבָל הַגְּלוֹי מִשְׁמִים עֲדִין לֹא בָּא. רַק עֲשׂוֹת שְׁנַיִם לְאַחֵר מִכֵּן הִצִּיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה.

עַל עוֹבַד ה' לֹא לְהִתְחַשֵּׁב כִּמָּה שִׁיאֲמָרוּ עָלָיו הַבְּרִיּוֹת עוֹד נִפְקָא מִיָּנָה לָנוּ, וְכִמּוֹ שְׂרָאִינוּ שֶׁאֵדָם מְחִיב לֹאמַר 'מִתִּי יִגִּיעוּ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי', שְׁנִקְנִים אֶת דְּבָרֵי הַשְּׁלָחַן עֶרְוָה (אֵרַח חַיִּים סִימָן א' ס"א) שֶׁלֹּא יָבוֹשׁ אָדָם מִפְּנֵי הַמַּלְעִיגִים עָלָיו בַּעֲבוּדַת ה', כִּמּוֹ אֲבָרָהָם אָבִינוּ שֶׁלֹּא חָשׁ וְלֹא חָת מְכַל הַמַּלְגָּלִים עָלָיו וְכָל הַחוֹלְקִים עַל דְּרָכּוֹ. וְזוֹ הִיא תַּחֲלַת הָעֲבוּדָה שֶׁל מִי שֶׁרוֹצֵה לְהִיּוֹת עוֹבֵד ה' אֲמַתִּי, שֶׁמְחִיב הוּא לְהִיּוֹת בְּגֵדֵר 'אֵיתָן', חֲזֵק בְּדַרְכּוֹ וּבְאַמוּנָתוֹ.

הָרֵבָה מִצְוֹת וְהָרֵבָה חֻלְקִים נִכְבָּדִים בַּעֲבוּדַת ה' אָדָם מִשְׁמִיט מִתַּחַת יָדָיו מִחֲמַת הַדָּאָגָה וּמִהַחֲשֵׁשׁ 'מָה יֹאמְרוּ', 'מָה יִגִּידוּ', וְאִיךְ יִתְיַחֲסוּ. אָדָם עוֹשֶׂה חֲשׁוֹב, אִם אֲנִי אֶתְחִיל הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת כֶּךָ וְכָךְ, מָה יִהְיֶה וּמָה יֹאמְרוּ עָלֵי הַבְּרִיּוֹת? יִפְגְּשׁוּ אוֹתִי בְּמַכְלֵת וְיֹאמְרוּ לִי, מָה קָרָה? נִהְיִית חֲסִיד? נִהְיִית צַדִּיק? וּמִהַחֲשֵׁשׁ הַזֶּה כְּבֵר 'חֵיל אֲחִי', כָּלוּ רוֹעֵד.

אִי אֲפָשָׁר לְתֹאֲרֵךְ כִּמָּה אָדָם מִפְּסִיד מִחֲמַת הַדָּאָגָה הַזֹּאת. אָדָם רוֹצֵה לְשִׁנוֹת אֵיזָה דְּבָר בְּבֵית, רוֹצֵה לְהִתְקַדֵּם בַּתּוֹרָה וְיִרְאֶה וְרוֹצֵה לְהִתְקַדֵּם בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, אֲבָל חֲלָחֵלָה אוֹחֲזָת אוֹתוֹ, אִיךְ הַחֲבֵרָה תִּתְיַחֵס לָזֶה וּמָה יֹאמְרוּ עָלָיו. 'אִם אֲלֹבֶשׁ כִּפָּה', אוֹמֵר לָךְ מִיִּשְׁהוּ שְׁמַתְחֲזֵק, 'תִּהְיֶה רְעִידַת אֲדָמָה. אֲנִי צָרִיךְ אֲמָבוּלָנִס צְמוּד אֵלִי, בְּשִׁבִּיל כָּל אֵלוֹ שִׁיתְעַלְפּוּ כְּשִׁירָאוֹ אוֹתִי שֶׁהִתְחַלְתִּי לִלְכֹּת עִם כִּפָּה'. וְאִם אָדָם רוֹצֵה לְהִתְחִיל לְגַדֵּל זָקֵן, 'בֵּר מִנּוֹן, מִי יוֹדֵעַ מָה יִהְיֶה וּמָה יֹאמְרוּ עָלֵי הַחֲבָרִים'...

כִּמָּה טוֹב יִהְיֶה אִם נִזְכֹּר אֶת הַסְּפּוּר עַל רַבִּי עֲקִיבָא. בְּסִפְר מִדְרַשׁ הַגָּדוֹל (פֶּרֶשׁת שְׁמוֹת) מְבִיא הַגָּאוֹן רַבִּי דָּוִד עַדְנִי מִדְרַשׁ שֶׁלֹּא נִמְצָא לְפָנֵינוּ, עַל רַבִּי עֲקִיבָא וְאִשְׁתּוֹ הַצִּדְקָתָה. רַבִּי עֲקִיבָא רָצָה לִלְכֹּת לְלַמֵּד תּוֹרָה. בֶּן כִּמָּה הָיָה? בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. וּמָה יָדַע? לֹא יָדַע כָּלוּם.

אֲפֹלוּ לֹא אֶת אוֹתִיּוֹת הָאֵלֶּף בִּי"ת. וּבְחֲזוֹל מוֹבָא שֶׁלֹּא יָדַע אֲפֹלוּ לְבָרֵךְ אֶת בְּרַכַּת הַמָּזוֹן. הֵלֵךְ רַבִּי עֲקִיבָא לְתַלְמוּד תּוֹרָה וְאָמַר לְמַנְהֵל, אֲדוֹנֵי הָרֵב, אֲנִי רוֹצֵה לְלַמֵּד תּוֹרָה. 'טוֹב', אוֹמֵר לוֹ הַמַּנְהֵל. אֵיפֹה נָשִׁים אוֹתָךְ? עוֹנֶה לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, 'בְּמַכִּינָה א' תָּנִשִׁים אוֹתִי... כְּדֵי שֶׁאֲלַמֵּד אוֹתִיּוֹת'. יָכוֹל לְהִיּוֹת שְׂרָבִי עֲקִיבָא הָיָה גָּדוֹל יוֹתֵר מִהָרֵב הַמְּלַמֵּד אֶת הָאוֹתִיּוֹת... אֶחָד מֵאַתְנָּו הָיָה מוֹכֵן שִׁישִׁימוֹ אוֹתוֹ בְּהִיוּתוֹ בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה וְיִלְמַד תּוֹרָה עִם יְלָדִים בְּנֵי שְׁלֹשׁ? אֲפֹלוּ אִם הָיוּ מְשֻׁלְּמִים לוֹ הָרֵבָה הוּא לֹא הָיָה מוֹכֵן לְשִׁבְתָּ אֲתָם. מָה יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת אֲתָם? מָה יֵשׁ לוֹ לְדַבֵּר אֲתָם? הָרֵי הֵם עַדְנִין בָּאִים עִם הַמוֹצֵץ וְהַחֲתוּל... שָׁאֵל רַבִּי עֲקִיבָא אֶת אִשְׁתּוֹ הַצִּדְקָתָה, אִיךְ אֲנִי אֶתְחִיל?

וּמָה עֲנָתָה רַחֵל אִשְׁתּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא? קַח אֶתְךָ חֲמוֹר שִׁישׁ לוֹ בִּקְעָה עַל הַגֵּב, וְאֶת הַבִּקְעָה הַזֶּה תִּמְלֹא עֶפֶר וְתִצְמִיחַ שָׁם צְמָחִים, וְלָךְ עֲמוּ בְּרַחוּב. דְּבָר כֵּזֶה לֹא נִבְרָא מֵאֵז בְּרִיאַת הָעוֹלָם... אֲנַחְנוּ מַכִּירִים עֲצִיצִים, עֲצִיץ נָקוֹב וְעֲצִיץ שְׂאִינוּ נָקוֹב. אֲבָל חֲמוֹר עֲצִיץ? זֶה לֹא נִשְׁמַע מֵעוֹלָם... עֲשֵׂה כֶּךָ רַבִּי עֲקִיבָא, וְהִצְמִיחַ אֶת הָעֵץ עַל גִּבּוֹ שֶׁל הַחֲמוֹר. בְּיוֹם הָרֵאוּשׁוֹן שְׂרָבִי עֲקִיבָא הִסְתוֹבֵב עִם הַחֲמוֹר הַזֶּה בְּרַחוּב, כָּלָם הָכּוּ בַּתְּדִהָמָה. אִיךְ גוֹדֵל עֵץ עַל הַחֲמוֹר?

שלו, 'תגיד לי, מה פשר התופעה הזו שאני רואה שהיהודים מוסרים את עצמם במיתות קשות ואכזריות לכבוד הבורא יתברך'?

הגוים תמיד ראו איך המוני יהודים עלו על המוקד על קדוש ה', בזמן האנוסים בספרד נשרפו כמאה וחמשים אלף יהודים, ה' יקם דמם, באכזריות בלתי נתפסת. אנחנו כיום נמצאים שנים רבות אחרי זמן האינקוויזיציה, וספר חכם אחד שראה את הכלים שהשתמשו בהם הרשעים כדי לענות את היהודים, 'סגדל ספרדי' או 'חבית המתנוודת', ורק בשביל להמציא את הכלים האלו צריך שיהיה מח שטני ואכזרי שאין כדגמתו. ועד היום הזה הנחת וההנאה היותר גדולה של האמה הזו היא במלחמות שורים, כי האכזריות משרשת בטבעם.

עם כל הענויים האלו, אבותינו מסרו את נפשם ועמדו ביסורים הללו ואף עלו על המוקד חיים, ולא כפרו באמונתם. ולא רק רבנים וחכמים, אלא אפילו נשים שדעתן קלה, על קדשת שמו יתברך קפצו ראשונות. ילדים קטנים העדיפו למסור את נפשם ולא לכפור באל חי. שאל המלך הגוי הזה את היועץ שלו, מה הבאור בזה? איך אדם מותר על היצר האנושי שלו לחיות, ומצליח למסור את נפשו על האמונה?

זו היא שאלה אמתית. ומה התשובה? השיב לו היועץ - כך מספר בספר שבט יהודה, אדוני המלך, אני חושב שאני יודע מה התשובה. הסבא של היהודים, הקיז דם בהיותו בן שמונה ימים לכבוד הבורא יתברך. מי הוא זה ואי זה הוא? יצחק אבינו, שבהיותו בן שמונה ימים מלו אותו. ולא רק שמלו אותו, אלא אף עשו מסבה לכבוד זה. ולא רק אז עשו את זה, אלא גם בזמנו. יהיה מי שיהיה, כל אחד מישראל לוקח את התינוק שלו בהיותו רך בן שמונה ימים, ופוצע אותו בידים ובמזיד, מקים בו מצות ברית מילה. התינוק בוכה ומילל, אבל אבי הבן מזמין את כלם שיבואו לסעודה, וכלם שמחים וצוהלים, אוכלים ושותים וגם עושים צלומים כמו שנהוג.

מטבע בהם הטבע הזה, הסביר היועץ למלך, למסור נפש על קדשת שמו יתברך. כבר בהיות התינוק בן שמונה ימים הוא מוסר מדמו לכבוד

זה פלא שלא ראינו מעולם. ביום השני כשהסתובב עם החמור, כבר הסתכלו עליו פחות. וביום השלישי? כבר לטפו את החמור... התרגלו אליו. אתה רואה? אמרה לו אשתו של רבי עקיבא. אין לך ממה להתפעל. גם אם ביום הראשון יצחקו וילגלו, ביום השני או השלישי כבר יתרגלו וזהו. ולכן כשאדם חושש ממה יגידו, ומה יאמרו עליו לזכר את המעשה הזה ולדעת שאחרי זמן קצר אנשים כבר מתרגלים. אבל באמת גם אם לא, מה אכפת לך ממה שיאמרו? אל לך להתפעל ממה שאומרים וממה שחושבים עליה, ולך בדרכו של אברהם אבינו שהיה בטוח בדרכו שכלם טועים וגם כשלא היה אפילו אחד שהלך אתו, הוא מסר נפש על אמונתו ולא התפעל ולא דאג ממה שחושבים כלם, כיון שהוא ידע שהאמת עד לעצמו. ואברהם אבינו נתן בנו את הכחות והתעצומות ללכת בדרכו, שנהיה אף אנחנו בגדר 'אברהם העברי' שכלם בעבר אחד והוא בעבר אחר, וגם אנחנו צריכים לעבד את עבודת ה' ולהתקדם בדרכי העבודה מבלי לשים לב למה שיגידו ומה שיאמרו עלינו.

ובאמת, כמו שאמרו הקדמונים (הספורנו, והאריק בזה הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל), אנחנו אין לנו כיום את הנסיונות העצומים הללו של אבותינו, אברהם יצחק ויעקב, וכמו שאמר הסבא מקלם 'אנחנו היום נוסעים במסלת הברזל שסללו לנו כבר אברהם יצחק ויעקב'. היום כבר פשוט מי הוא בעל הבירה, וכבר עמדנו בלנו למרגלות הר סיני וראינו כלנו פנים בפנים בגדר נבואה את ה' יתברך. אין לנו צורך לחקר ולדרש מי ברא ומי מנהיג את העולם, ואין לנו אלא לפסע בדרכו שסללו לנו אבותינו. ואם באים אנחנו להתקדם ולהתעלות בעבודת ה', הנה אברהם אבינו נתן בנו את הכח והעז להיות יחידי בעולם, מבלי לשים לב למה שאומרים ומה שעושים אחרים.

בספר שבט יהודה שחבר אחד ממגדשי ספרד, רבי שלמה אבן וירגא (לבסוף אף הוא נהרג על קדוש ה' הי"ד), מביא ספור מענין על מלך גוי וחכם - וכמו שאמרו רבותינו (מדרש איכה ב. ט) שעם אמןם שתורה בגוים אל תאמין מכל מקום חכמה בגוים תאמין - ששאל פעם את אחד היועצים

הבורא, ואם בכך הוא התחנך, יש לך שאלות למה הם מוסרים נפשם על אמונת ה' יתברך? לכן אנתנו היום כבר אחרי אברהם אבינו, והיום אנתנו נוסעים במסלה שהוא סלל עבורנו. הן מצד שכיום האמונה היא דבר פשוט ואין לנו את הנסיון לחקר ולדרש, והן מצד שהוא זה שטבע בנו את הטבע ואת כוחות הנפש להיות בגדר 'אברהם העברי' ואיתן האזרחי, לעשות את הנדרש מאתנו מבלי להתחשב במה שאומרים עלינו אחרים.

סוף האמת לנצח

ובפרט, שהכלל בידינו הוא שהאמת מנצחת. פעם באה מאיזה עיר משלחת לרבנו חפץ חיים, ואמרו לו, כבוד הרב, יש לנו בעיה נוראה. בעיר שלנו יש יהודים שפרקו על והחליטו לעשות שנויים גדולים בהנהגת העיר. הן במה שנוגע לחנוך הבנים, שפתחו בית ספר 'תרבות', כפי שהם קראו לזה, ובית הספר הזה הוא משרפה רוחנית לילדים, כי ילד שלא מתחנך בקטנותו לתורה וליראת שמים אלא גודל על 'תרבות' אנשים חטאים, לאן יגיע? והן בענינים אחרים, הם מנסים לפגוע בכל הקדוש והיקר לנו, והם עושים תעמולה ומשכנעים אנשים להצטרף למה שהם עושים, ונראה שהם מצליחים. מה נעשה? מה יהיה הסוף? ההקיצן הקץ על הקהלה שלנו?

אמר להם החפץ חיים, דעו לכם שהאמת מנצחת. שמעו את זה האנשים, והזדעזעו. וכי הרב התכונן לומר שאותם האנשים ההם, פורקי העל, מנצחים בגלל שהאמת אתם? אמר להם החפץ חיים, לא הבנתם אותי. הקב"ה אמת, משה אמת ותורתו אמת, ומי שנמצא במחנה הזה סופו שינצח. תכו ותראו. והסוף היה שבאמת יראי ה' נצחו.

אסור לאדם להתפעל מאחרים ועליו ללכת רק עם האמת, וסוף האמת שתנצח. אנתנו בניו של אברהם אבינו שהלך עם האמת, יש לנו מסרת מאבותינו ורבותינו איך צריך להתנהג, יש לנו שלחן ערוך ובדרך הזה נאחז ונלך. לא יענין אותנו מה שיאמרו ומה שייגידו אחרים, וגם אם לעתים נראה שיד המפקפקים ויד פורקי העל על העליונה, יודעים אנו נאמנה לבלי ספק שלבסוף

את כלם ישא הרוח. וכבר ראינו את זה בענינינו לא פעם ולא פעמים וכל אחד יכול לספר את זה מנסיונו, שגם אם היתה תקופה שהיה נראה שיד פורקי העל על העליונה והם מתכננים מזמות לפגוע בתורה ובמצוות, אחרי זמן ואחרי תקופה האמת נצחה והכל חזר לתקונו ולשרשו במקדס.

אם אתה נמצא במחנה של ה' יתברך, אם אתה נמצא במחנה של בעל הבירה, אין לך לדאג ממאומה ואין לך מה להתפעל מאף אחד. וזהו מוסר השכל שצריכים אנתנו ללמד מאברהם אבינו, שאל לנו להתביש מהמלעיגים עלינו. וכי ממי נתביש? מילוד אשה, חרפת בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר? העקר אצלנו הם חיי התורה והמצוות, והאמת היא שתנצח.

כחו של היחיד

ידע אברהם שכל העולם טועים, ממשיך הרמב"ם, וכיון שהביר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור בשדים. עד עכשו אברהם חשב מחשבות לעצמו, חקר ודרש. עכשו, אחרי שברר אברהם את האמת וידע שכל העולם טועים, הוא לא ישב שאנן לעצמו, אלא התחיל להשיב תשובות לבני עירו והחל לערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת הדרך הזו שאתם הולכים בה, ושבר הצלמים, וכשהוא משבר את הצלמים שכלם עובדים הרי הוא מסבן את חייו, ואף על פי כן נכנס בעבי הקורה והתחיל להודיע לעם שאין לעבד אלא לאלהי עולם ולו ראוי להשתחוות ולנסך. וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהם כל העם. אברהם נאבק בבני עירו ומתוכח עמהם כדי להראות להם שהצדק אתו, והגמרא במסכת עבודה זרה (יד ב') אומרת שמסכת עבודה זרה של אברהם ארבע מאות פרקים היו בה, ואמרו המפרשים שאברהם היה לומד כל שיטה של עבודה זרה וכל סגנון של עבודה זרה כדי לסתור אותה ולהראות את האפסיות שבה, וכיון שגבר עליהם בראיותיו ונצח אותם, בקש המלך להרגו. ונעשה לו גס ויצא לחרו, והתחיל לעמוד ולקרא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם כלו ולו ראוי לעבד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה

ואומר, תראה, לפני שבא אותו אחד היה המצב מצוין, היתה לנו אכילה ושתייה. רק הגיע אותו אחד והתחיל לעשות פה תעמולה, ומיד נהיה פה רעב! שמע מינה שהוא אשם!

אין ספק ש"בכנסת" של כנען כבר היתה הצבעת אי אמון... למה אשרו לו לבוא לכאן? הרי בגלל זה נעשה רעב. צריכים לסלק אותו מכאן! ואף אברהם אבינו לכאורה היה צריך לומר, רבוננו של עולם, מה אתה עושה לי? הרי אני מוסר נפש בשבילה, מקרב את הבריות לעבודתך, שותל בהם אמונה ומוסר עבור זה את כל חיי, וזה התוצאות שנהיה כאן רעב, ועכשו עושים נגדי הפגנות ומגרשים אותי מכאן?

אבל אברהם אבינו לא שואל שאלות. הוא יודע שהכל נסיונות. הוא יודע שהדרך בה הוא צועד היא דרך האמת וכל השאר טועים, ולכן לא מעגן אותו דבר חוץ מזה.

לפעמים יש אחד שמתחיל לחזר בתשובה, ומיד איך שהוא מתחיל לחזר בתשובה פתאום מתרגשים עליו כל מיני בעיות. פתאום מס הכנסה עלה עליו. והוא מתפלא, כל זמן שהייתי שוודד, הכל היה בסדר גמור, ועכשו שנהייתי צדיק התחילו הצרות? או שפתאום העסק מתחיל לצלע, וכיוצא בזה. הוא עלול לומר, אולי זה קורה לי בגלל שהתחלתי להניח תפלין? אולי זה בגלל שהתחלתי לשמור שבת?

אבל באמת חביבי, אל תתלה את הבעיות בתפלין ובשבת. עכשו שאתה בדרך האמת, שנעשית חלק מהמחנה של ה' יתברך, אל לך להתפעל מכלום. הכל זה חלק מתענוגי היצר שמנסה לשבר אותך, הוא מנסה לומר לך, 'עזב את דרך התורה ותחזר אלי. הרי אנחנו ידידים כבר ארבעים שנה, היית תלמיד שלי, תלמיד המחכים את רבו... ואיך זה עכשו אתה מורד בי? היצר יהפך את כל העולם כדי שתחזר אליו, והוא יביא לך נסיונות כדי שאולי תשבר. מה מטל עליך לעשות? להמשיך בשלך. זה מה שעשה אברהם אבינו. היו לו נסיונות, היו לו הפרעות, הוא מגיע לארץ כנען ונהיה רעב. הוא צריך לרדת למצרים, ערות הארץ, וכל אחד אחר היה שואל את הקב"ה, רבוננו של עולם, הרי

לממלכה, עד שהגיע לארץ כנען. וכאן הגענו עכשו לפרשת לך לך. וכי כשהגיע אברהם לארץ כנען הפסיק ממפעליו? כיון שהגיע לארץ כנען הוא קורא שגאמר 'ויקרא שם בשם ה' אל עולם', וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלים לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבם העקר הגדול הזה, של האמונה, שיש בורא לעולם ויש מנהיג לבירה.

'אחד היה אברהם' אבל ממנו הכל צמח. וגם בזה יש לנו נפקא מינה גדולה, שנדע כמה חשיבותו של כל אחד. יש מי שאומר, 'מאחד מה כבר יכול לצאת'. ולא היא. הנה לך אברהם אבינו שהיה אחד, ותראה מה הכח שלו אשר עד היום אנחנו נזונים ממנו. ולכן אם אתה יכול להציל אחד מישראל, ואפלו אם אחד אתה לא יכול להציל, אלא רק למחצה ולשליש ולרביע ממנו - תציל.

גם כשנראה שאחרי התחזקות בעבודת ה' באות צרות ובעיות - אל לנו להתפעל

אברהם אבינו מגיע לארץ כנען, כמו שכתוב בפרשה שלנו. בארץ כנען לא שמעו עליו! ודאי שמעו עליו והכירו אותו, אחרי הנס שנפל לכבשן האש ויצא ממנו חי. יצא שמעו בכל מקום שהוא איש מרדן, שהוא הונה דעות מחדש שסותר את אמונת כלם, שהוא מורד במלכות ושהמלך של אור כשדים רצה להרגו והוא נמלט ממנו. בטח בכנסת של ארץ כנען היה דיון גדול אם להתיר לו להכנס לארץ כנען או לא, והסברא נותנת שנתנו לו רק אשור שהיה של תיר לפי שעה, אבל לא נתנו לו אזרחות מידית. למה? כיון שפחדו ממנו ואמרו, בואו ונראה מה יהיה אתו.

אברהם אבינו לא מתפעל. הוא מגיע לשם ובונה מזבח וקורא בשם ה'. עושה תעמולה לכבוד ה' יתברך. ומה קורה אז? - 'ויהי רעב בארץ'... לכאורה, היה צריך שתהיה הברכה משתלחת במעשה ידיו של אברהם אבינו והנה אברהם אבינו מגיע לארץ, עושה נפשות לכבוד ה' יתברך, והתוצאה - רעב שלא היה בדגמתו. כל אחד מתושבי כנען עושה אחד ועוד אחד

הבטחת לי הבטחות באלו גדולות 'אעשך לגוי גדול', 'אברכה מברכך', 'היה ברכה' - מפתח של ברכות יהיה בידך, 'ונברכו בך כל משפחות האדמה', ואני לא מוצא שום כסוי לברכות האלו. אדרבה, אני צריך לרדת למצרים ולהחביא את אשתי.

ובשהוא בא למכס המצרי, ספרו רבותינו במדרש תנחומא (פרשת לך לך ס"ה), שואלים אותו המצרים, מה יש לך בארגז? והוא אומר, מה שתצו יש לי שם. אמרו לו, מה פרוש? אמר להם אברהם, מה אתם חושבים שיש כאן בארגז? אמרו לו, פלפל. אמר להם, אין בעיה, אשלם לכם תעריף מכס על הכנסת פלפל. אמרו לו, לא. אין לך שם פלפל, יש שם ארז. אמר להם, בסדר, אתן לכם תעריף של ארז. אמרו לו, לא. יש לך שם כסף. אמר להם בסדר, אתן לכם תעריף של כסף. אמרו לו, לא. יש שם זהב. אמר להם, בסדר, אתן לכם תעריף של זהב. אמרו לו, לא. חבל על כל הפלפול, תפתח את הארגז. אנחנו רוצים לראות מה יש שם. בעל כרחו ושללא בטובתו הוא פותח את הארגז. ומה הם רואים שם? את אשתו, שרה. כל מצרים האירה מאורה של שרה. 'ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה'. ומה עם אברהם? אומרים לו המצרים, תשתק ותודה על זה שאתה עדין חי...

'ותקח האשה בית פרעה'

מה עושה אברהם? אחר היה אומר, מחילה, רבנו של עולם, ברשותך אני רוצה לשאל שאלה קטנה. אני מוחל על כל ההבטחות. לא רוצה גוי גדול, לא רוצה 'אגדלה שמך', לא רוצה 'היה ברכה', שרוי מחול ומתער. אבל את אשתי אני

רוצה! ואברהם? לא שואל כלום. מדוע? בין שהוא מאמין בחי העולמים יתברך. ומי שמאמין לא שואל שאלות ויודע שבורא עולם יודע הרבה יותר טוב ממנו את הטוב לו. האם אברהם ידע שהקב"ה ישלח מלאך שיכה במצרים מכות? הוא לא ידע. אבל סמך על בורא עולם, וזה מה שהיה. 'וינגע ה' את בית פרעה נגעים גדלים'. הקב"ה דאג ופעל בשביל אברהם.

והיה במכות האלו ענין גדול, לפי שהם היו ההכנה למכות שיבאו על המצרים לאחר מכן. כי זה הכלל בדינו, שכל דבר שהיה בו רשם, אחר כך יכול לבוא ולחול עליו הענין מחדש.

מכל מקום, זה מה שצריכים אנחנו ללמד מאברהם אבינו. צריכים אנחנו ללכת עם מחנה האמת, עם הקב"ה שחותרו אמת, ועם תורת האמת, ואל לנו להתפעל מכלום. אל לנו להתפעל ממה שאומרים עלינו, ואל לנו להתפעל מכל הנסיונות, מכל ההטעיות ומכל הבלבולים שמביא לנו היצר. גם אם נראה לנו שכל מה שאנחנו עושים לא מצליח, ולהפך, אנחנו רק נתקלים בבעיות ובקשים, מכל מקום אנחנו נהיה 'איתן האזרחי', נלך בעז ובתעצמות בדרך האמת, כמו שעשה אברהם אבינו שהלך בודד נגד כל העולם כולו וממנו זרח האור הגדול האמונה בחי העולמים עד היום הזה.

יהי רצון שנוזכה ללכת בדרך אבותינו אברהם יצחק ויעקב ללמד ללמד לשמור ולעשות עם כל הכחות שה' יתברך חנן אותנו אנו וזרענו בתוך כלל ישראל, ונוזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

סימן רעז - שלא לגרם כבוי הנר ב

לגעת במנורה חשמלית העומדת על התבה

א. מתר לגעת במנורה חשמלית העומדת אצל העמוד או על התבה של השליח צבור, אף כשהמנורות דולקות, ובלבד שלא יגע את המנורה. אבל במנורה תלויה באויר, יש אומרים שאסור לגעת בה. ואם יש חשש שיכבה את המנורה, כגון שהמנורה רופפת, וכדומה, בודאי שצריך לזהר שלא לגעת בה, וגם שלא להשען על התבה, או על העמוד של השליח צבור, כדי שלא יבוא לידי כבוי והדלקה בשבת. ואסור לגעת בנרות של שמן הדולקות בשבת, אף אם אינו מטלטל את הנרות ממקומן, שאף שאין לאסור בזה משום טלטול מקצה [שהרי אינו מטלטלן]. מכל מקום יש לחוש שעל ידי הנגיעה יטה השמן ויבעיר, או שיבא לידי כבוי. ולכן אם השלחן רעוע במקצת, אין להדליק עליו נרות שמן, באפן שיש לחוש שאם יגע את השלחן יבוא לידי כבוי והבערה [על ידי הרחקת השמן מהפתילה] (ילקוט שבת א ד עמוד רג).

ובהערה (שם) כתב הגה הדרכי משה (סימן רס"ה אות ב') כתב בשם האור זרוע (סימן לג), ראיתו כתוב בשם רבנו תם.

שהתיר ליגע בנר תלוי בשעה שהוא דולק, "דמאחר שאין מכיון" להבעיר, הוי דבר שאינו מתכוין. ומשום מקצה ליכא, דהא טלטול מן הצד הוא, ולא שמה טלטול. ובמלכותנו בארץ כנען נזהרים שלא ליגע בנר תלוי, ונשים מתענות על כך, וכל שכן בנר שמן שכלו נמשך אחר הפתילה, ובקרוב מתנדנד ומתחזק משום מכבה ומבעיר. ואפשר דאף ר"ת לא קאמר להתר מעשה אלא להתר טלטול בעלמא נתכוון. וכן מצינו באמוראים שהיו עושים כן. ולכן איני סומך על הוראה זו. ע"כ. וכן הוא בהג"ה בסעיף ג', דאסור ליגע בנר דולק כשהוא תלוי, אף על

פי שאינו מטלטלו ואין בו משום מקצה בנגיעה בעלמא, מ"מ אסור פן יתנדנד קצת מנגיעתו ויטה (א"י). וז"ל הרמ"א (סי' רעז ס"ג): ומכל מקום מתר ליגע בטבלה הואיל ואינו מטלטל את הנר. והוא הדין שמתר ליגע במנורה שבבית הכנסת, והנרות דולקות עליו, ובלבד שלא יגע. [מרדכי].

וכתב שם הט"ז (סק"ז) שכ"ז אם המנורה קבועה בעמוד או בתבה, אבל אם המנורה תלויה, אפי' ליגע בה אסור, שהרי בנקל יגע. והוסיף בכף החיים, שאם היה במקום עמידתו בתפלה נר דולק, יש לזהר מלנגע עצמו בשעת התפלה, משום שע"י נגעו הגוף והכל הפה בכח אפשר לבוא לידי כבוי או הבערה. וע' בשו"ת הלל אומר (סימן קפ), שכתב לדון בשלחן הבימה שבבית הכנסת שמתקנת בה מנורת חשמל, ובגלל איזה קלקול כשמתנדדים את השלחן או גוללין את הספר תורה, המנורה נכבית ונדלקת מידי פעם, אם מתר להשתמש בשלחן זה. ע"ש.

ובמשנה ברורה (סק"י) הביא בשם המגן אברהם, דמשמע מדברי הרמ"א דבלא חשש הטיה אין לחוש משום אסור טלטול מקצה על ידי הנדנוד, דמיירי שדבר התר מנח עליו ורוצה ליקח ממנו, והוי טלטול מן הצד דמתר, כמו שכתוב בסי' שי"א סעיף ח'. אבל ליגע בו ממש אסור במנורה תלויה, אפי' אין הנר דולק בתוכה. ובביאור הלכה (סי' רע"ז מ"ג ד"ה והנרות) הביא דההתר "משום שאין מכיון", חוזר גם על שריוותא דמקצה, ולא רק על הבערה. וכ"כ האליה רבה (סוף סי' רס"ה). ושם (ד"ה פן יתנדנד) כתב, דבאור זרוע שממנו נובע הדין של הרמ"א מצאתי, דאפי' נוגע ממש במנורה תלויה מקרי טלטול מן הצד. [ואמנם בנגיעה בעלמא במקצה, כשאינו מטלטלו כלל, נתבאר בילקוט יוסף שבת כרך ב' עמוד שיז דאין בזה אסור. ואין כאן מקומו].

ובתוספת שבת (אות ו') ביאר הטעם שמתר ליגע במנוחה תלויה, משום שעקר הטעם של אסור מקצה הוא משום הוצאה, וכמו שאמרנו בשבת (קכד:), ובביצה (לז:), דאסרו טלטול גופיה משום הוצאה. ואף שהרמב"ם (סוף פרק כ"ד משבת) כתב טעמים אחרים לאסור מקצה, מ"מ גם הוא מודה שעקר הטעם הוא משום הוצאה, וכמו שכתב הרב המגיד שם, וכמו שביארנו בילקו"י שבת כרך ב' (סי' שח עמוד תמד), ולפי שאין אסור הוצאה מן התורה אלא עד שיוציא את כל החפץ כלו, כדאיתא בשבת (צא:), מש"ה דבר שהוא מחבר או תלוי וקשור בקשר אמיץ, לא שייך בו אסור מקצה, כיון דליכא למיגזר ביה משום הוצאה. ע"כ.

ועיין בשו"ת קרית תנה דוד ח"ב (חאו"ח סי' נ"ו) שעמד על דברי הרמ"א הנ"ל מדקימא לן בש"ע (סי' ש"ח סעיף מ"ב) שלענין אסור מקצה אפי' מונענע מקצתו אסור, ואם בן מאי שנא הכא דש"ר. וכתב לישב, דשאני הכא שאינו מתכוין לנדנדו ולנענעו, אלא ליגע בו בלבד. אלא דהוי פסיק רישיה, שמכיון שהוא תלוי באויר, בודאי שיתנענע בנגיעתו. ומ"מ כיון דהוי פסיק רישיה בדרבנן מתר.

ויש להעיר בזה, דהכא משום דאין מקצה במחבר קאתינן עלה. ולהסוברים דיש מקצה במחבר י"ל דאין זה בגדר פסיק רישיה אלא מעשה בידים, ודמי לנוגע בביצה עגלה דהוי מעשה בידים. (עיין סי' שכב במשנה ברורה סק"א). ובדין אין מקצה במחבר עיין בילקו"י (עמוד תכ"ז ד"ה וגם, ועמוד תל"ז עד עמוד תמ"ז).

ומחבר אחד הקשה על הביאור הלכה הנ"ל המתיר לנגע ממש במנוחה תלויה, דמיקרי טלטול מן הצד, דאם בן למה אסרו ליגע בביצה מקצית שמא תתנדנד, ועוד שבאור זרוע משמע שעצם טלטולה ונדנודה חשיב טלטול מן הצד, ולא רק הנגיעה בה. [ראה במנוח"א ח"א עמוד ש"כ טור ב']. ולהנ"ל אתי שפיר, דשאני מנוחה תלויה דחשיבא מחבר, מה שאין בן ביצה וכו'.

ומה שכתב הרמ"א שמא יטה, לאו דוקא הטיה שיש בה הבערה, אלא כונתו גם להטיה היכולה להביא לידי כבוי. ולכן כתבנו שאם השלחן רעוע

במקצת, אין להדליק נרות שבת על גבי השלחן, דיש לחוש שינענע את השלחן, ויבא לידי כבוי. וה"ה בזה במנוחה חשמלית שאינה יציבה כ"כ, שאם יש לחוש שעל ידי נענוע השלחן המנוחה תיכבה, יש להזהר בזה שלא להשען על השלחן, ולא לנענעו, שמא יכשל באסור הבערה וכבוי בשבת. וראה בזה בשו"ת בצל החכמה חלק ה' (סי' קנד). ע"ש. וע"ע בילקו"י שבת כרך ב' (עמוד שיז).

ועכ"פ בנגיעה בלבד לא נאסר, וכ"כ בשו"ת מהר"ם (דפוס לבוב סימן תלו), שמתר לנגע בעמוד שלפני ארון הקדש, שהנרות עומדים עליו, ובלבד שלא ינענע אותו, אע"פ שהוא תשמיש של מקצה, שהרי אפי' המקצה עצמו אינו אסור ליגע בו כי אם במטלטלו. ע"כ.

והרמב"ם (בפרק כה מהל' שבת הכ"ג) כתב וז"ל: אין נותנים כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה, אבל כופה הוא את הכלי עליה, וכן כופה הכלי על כל דבר שאסור לטלטלו, שהרי לא בטלו, שאם יחפץ יטלנו. וכתב הרשב"ד שם, בירושלמי, ובלבד שלא יגע בביצה. עכ"ל. וכתב הרב המגיד דגבי ביצה אפ"ש שמה שכתב הנ"ל על ידי הכלי. וכן מבאר ברדב"ז (בלשונות הרמב"ם סי' קלא). וכיו"ב כתב מרן בב"י (ר"ס תקיג).

ומרן בש"ע (סי' שח סעיף מב) כתב בזה"ל: "דבר שהוא מקצה מתר ליגע בו, ובלבד שלא ינענע אפילו מקצתו". ומשמע שאפילו נגיעה במקצה עצמו, אפילו שלא לצורך דבר המתר, מתרת. וכן נראה דעת הרמ"א (סימן שח סעיף א) שכתב: "כל מקצה אינו אסור אלא בטלטול, אבל בנגיעה בעלמא שאינו מנדנדו מתר".

והן אמת שמרן בש"ע (סימן ש"י סעיף ו) כתב וז"ל: כל דבר שאסור לטלטלו מתר לכפות עליו כלי, ובלבד שלא יגע בו. וכתב המג"א שם, ואע"ג דמקצה מתר בנגיעה, וכמ"ש בש"ע (סימן שח סמ"ב), הינו כשהנגיעה לצורך דבר המתר, כגון שהניח חפץ על המקצה ורוצה לטלו, משא"כ הכא שהנגיעה לצורך המקצה. (וכמ"ש התה"ד סימן סז). ע"כ.

אולם בביאורי הגר"א שם (ס"ק יח) כתב ע"ד המג"א, ואשתמטיתיה מ"ש בש"ע (סימן שי"א) מתר לסוף את המת ולהדיחו, ולשמוט הכר מתחתיו, ובלבד שלא יזיז בו אבר. אלמא שאפילו נגיעה לצורך המקצה עצמו מתרת, והיא משנה ערוכה בשבת (קנא), ולא הקלו במת אלא לטלטלו ע"י כפר או תינוק, משום כבוד הבריות, וכמ"ש הר"ן. וממשנה זו נלמד התר הנגיעה במקצה. והעיקר כמו שכתב הרב המגיד שהוא כדי שלא ינגע הביצה. ע"כ. ובס' תורת שבת (סימן שי"א) כתב, דמ"ש מרן הש"ע, ובלבד שלא יגע בו, הינו בדבר שיש לחוש פן בנגיעתו יגדל אותו, כגון ביצה, הלא"ה שרי, והגר"א הרגיש במה שרצה בתורת שבת לדחות, ודחאו בקצרה שלא הקלו במת אלא לטלטלו ע"י כפר או תינוק. וכ"פ המשנ"ב (סי' שי"א ס"ק כב) בד' הגר"א. ושכ"פ בדרך החיים. ודלא כהמג"א. ע"ש.

ומעתה מ"ש המג"א (סימן תקיג ס"ב) שפרן הש"ע (בסימן שי"א) הנ"ל ס"ל כהתנה"ד לחלק בין כשהוא לצורך דבר המת או לצורך המקצה, אינו מחור, שהרי התיר מרן להדיא לסוף את המת ולהדיחו, הרי שאפילו נגיעה לצורך המקצה מתרת, ובע"כ דס"ל בדברי הרב המגיד והגר"א.

וכן משמע מהאור זרוע ח"ב (סימן לג) דנגיעה במקצה שרי. וכן נראה מדברי הרמ"א בהגה (סי' רסה ס"ג), וכ"כ המשנה ברורה (שם סק"י). ע"ש.

ועין בשו"ת רב פעלים ח"ד (חאו"ח סי' י'), שכתב לדון במנורה שהיתה על הכסא, ובא אדם ודרך על הכסא, ומחמת כן נתנועע הכסא והמנורה כבתה, אם חייב משום מכבה בשבת, וכן בספסל שהיתה מנחת עליו מנורה, ובא אדם וקלף שם רמון, וגרס לכבוי המנורה, אם חייב משום מכבה. ע"ש.

וכיוצא בזה דן בשו"ת ריב"ם שנייטוף (סימן כג), במי שרץ במהירות מחדר לחדר ועל ידי כך גרם לכבוי הנר אם חייב משום מכבה. ע"ש.

אם חנכיה נחשבת מקצה בשבת
מחמת חסרון כ"ס או כלי שמלאכתו לאסור

והנה בספר אשרי האיש (ח"ג עמוד רלז) כתב, שחנכיה העשויה מכסף או מתכת חשוכה הנה מקצה מחמת חסרון כ"ס, ואף אם אינה עשויה

אולם לדינא נקטינן, שפמוטות או מנורה שעשויות מכסף טהור, שלא הדליקו בהם באותו שבת, ומנחים על הארון או המזנון לקשוט הבית, אין עליהם תורת מקצה, דאע"פ שהם יקרים בעיניו וחס עליהם מלהשתמש בהם, לא חשובים מקצה. והוא בכלל מה ששינוי (שבת מד.) "מטלטלין נר חדש". וגדולה מזו כתב הרמב"ן (שבת קכב:) בשם הראב"ד שאפלו מנורה או נר שהדליקו בהם בשבת אין נדונים ככלי שמלאכתו לאסור, שדוקא קורנס וכיוצא בזה שעושים בו מלאכת אסור חשיב כלי שמלאכתו לאסור, משא"כ נר שהדלק בו בשבת, אין אסורו אלא משום שנעשה בסיס לדבר האסור, שהרי אין עושים בו מלאכה, וכשכבה מתר לטלטלו. וכן כתב בתשובות הרשב"ץ (ח"א סוף סי' קלז). וכ"כ הפני יהושע (שבת מו.), שגר ומנורה לא מקרו מלאכתם לאסור, כיון שאין עושים מלאכה בגוף הכלי, אלא בסיס בעלמא הוא דעבדי. וכן מצאתי בחי' הרשב"א פרק כל הכלים. ע"כ. והנה בא"ר (סי' רעט ס"ק יג) כתב, שגר חדש שהזמן להדליק בו, ועדין לא הדליקו בו, כלי שמלאכתו להתר חשיב, ומתר לטלטלו אפלו מחמה לצל, דהזמנה לאו מלתא היא. ע"ש. וכ"ש פמוטות שלא הודלק בהם, ועשויים לקשוט ולנוי, אין עליהם תורת מקצה.

גם בשו"ת שבט הלוי ח"א (סי' נו), נשאל בדין מנורות שלא הדליקו בהם, אם יש בהם אסור

טלטול, והשיב, שאף שהפמ"ג (א"א סימן רעט ס"ק יד) כתב, שגם קרויזל אפלו אם הוא חדש חשיב כלי שמלאכתו לאסור, שהרי אינו עשוי אלא לזה. אע"פ כן נראה להלכה כדעת המשנה ברורה, כי רב מגין ורב בגין של הפוסקים ס"ל שמנוחה לא הוי כלי שמלאכתו לאסור, הלא הם הראב"ד והרמב"ן והרשב"א והרשב"ץ, הובאו בחדושי רעק"א (ס"ס רעט). וכן נראה דעת המרדכי. ועכ"פ מנוחה שלא הדליקו בה, הזמנה לאו מלתא היא, ומתיר לטלטלה בשבת. ולכן מה שמביאים דורון לחתן או לבר מצוה מנוחות אלו, ומעשים בכל יום שמשמרים אותם דרך נוי וקשוט, ולא משתמשים בהם כי אם אחר זמן רב, בודאי שגוראה להקל, שאין עליהם תורת מקצה. ע"כ. ולפי האמור לעיל, אפי' אם הדליקו בהם פעם, כל שלא הדליקו בהן באותו שבת אין עליהם תורת מקצה. וכ"כ בשמירת שבת כהלכתה (פרק כ הערה ריד, עמוד רנו) בשם הגר"ז, שפמוטות שלא הדליקו בהם בשבת, ומשמטות בעין תכשיט לבית, אין עליהן תורת מקצה. ע"ש. וכ"כ בספר מאור השבת (עמוד תצח) בשם הגאון רש"י אויערבאך שהפמוטות אף בשבת עומדות לתכשיט ג"כ. ע"ש. [וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ג (סי' לב), ובספר אז נדברו ח"ג (סי' לט). ודו"ק]. וכן עקר. וע"ע בשו"ת הגאונים (שערי תשובה סי' רלו), תשובה לרב גטרונאי גאון, וז"ל: הלכתא גר שלא הדליקו בו באותו שבת, מתיר לטלטלו בין גר בין מנוחה שיש לה פמוט. ע"ש. (וכן הוא בתשובת רבינו גטרונאי גאון הנד"מ סי' פד). וע' בחזון איש (סי' מד אות יג), ובשו"ת משנה הלכות (חלק טו סי' ק). ע"ש.

וגם נקטינו שלא שייך מקצה מחמת חסרון כיס, רק בכלי שמלאכתו לאסור. וכמ"ש בתוספת שבת (סי' שי סק"א). ובתהלה לדוד (סימן שח סק"א. ושם סק"ג. ובסימן שלו סק"ו) הוכיח כן מתשובת הרא"ש (כלל כב סימן ח). וע"ע בשו"ת קנה בשם (חאו"ח סי' יח אות ב, ד"ה אלא). וכ"כ בשו"ת דברי יואל (חלק אורח סימן יט אות ב), שדעת הרמב"ם ומרן הש"ע דדוקא בלים שמלאכתם לאסור שייך בהם דין מקצה מחמת חסרון כיס. ע"ש. וכ"כ הרא"ה (ביצה יא). דעקר מקצה מחמת חסרון כיס לא מיתסר כלל בכלים שמלאכתם להתיר בשבת וביו"ט. ע"כ. ובספר מנוחה הטהורה (סימן שח קני

המנוחה סק"א). וע"ע בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סימן לא אות ב). ובשו"ת יביע אומר ח"ז (סי' לט אות ג). ובחזו"ע (שבת ח"ג) בדיני מקצה בארבה. ע"ש.

גר דולק שנפל על השלחן והמפה התחילה לבער ב. גר של שיעור שנפל דולק על המפה בשבת. יקחו את המפה עם הנר, וכשיהיה סמוך לרצפה ינערו את הנר מהמפה בנחת, כדי שהנר יפול ממנה, ומתיר לעשות כן אף בשיש לחוש שמא הנר יכבה על ידי כך, כל שאינו ודאי שיכבה. [ואינו פסיק רישיה שיכבה, דקימא לן דבר שאינו מתכוון ואינו פסיק רישיה מתיר. וכל שכן דהכא הכבוי הוא מדרבנן דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופא]. אבל אם בודאי יכבה מיד, [וכגון גר שמן] אסור. ואם יש חשש לדלקה, המקל לטלטל את הנר ולהעבירו לחוץ, יש לו על מה שייסמוך. אבל אין לכבות את הנר, אלא אם כן יש חשש פקוח נפש. וכגון שהבית נמצא בתוך בית דירות, שיש לחוש שהאש תתלקח ולא יוכלו להספיק להציל את התינוקות והזקנים, או שהאש תפגע במיכלי הגז והדבר יגרם לפצוץ ולסכנה, בודאי שמתיר לטלטל את הנר שנפל ולסלקו לחצר. ואם אין חשש לפקוח נפש, אלא הפסד ממון של שרפת הבית, יש אומרים שמתיר לטלטל את הנר להוליכו לחצר. ויש חולקים. וכן נראה דעת מרן השלחן ערוך. ומכל מקום בין שאדם בהול על ממונו, במקום צריך גדול המקל בזה לא הפסיד. שיש אומרים שגם דעת מרן היא לקלא. ובפרט שיש חשש לבריאותו הנפשית. אף עדיף שיטלטל את הנר בטלטול מן הצד, או בלאחר יד, או שיעשו כן שנים ביחד, דבזה יש לומר דכולי עלמא יודו להתיר במקום הפסד ממון גדול (שם עמוד רז).

ובהערה (שם) כתב בשבת (קכ:) תנו רבנן, גר שעל הטבלא מנער את הטבלא והיא נופלת. ואם כבתה כבתה. וע"ש בתוספות (ד"ה מנער) שכתבו, דמירי דליכא שמן בגר, דאם לא כן חייב משום מכבה דהוי כמסתפק ממנו. והרשב"א בחדושי שם כתב, ואם תאמר, ממה נפשך הרי שופך הוא את השמן שבגר על ידי נעורו, וחייב משום מכבה. ואם הוא מטה השמן כלפי הנר חייב משום מבגיר וכו', וכיון דאי אפשר בלאו הכי אסור אפלו לרבי

שהחשיך לטלטלו פחות פחות מד' אמות אלא כדי שלא יבא לידי אסור דאורייתא לטלטלו בהדיא, אבל הכא דליכא למיחש שיבא לידי אסור גדול מזה, שודאי ירא להוציאו מפניהם, אסור. ועוד אפלו אם מוציאו אין אסור דאורייתא לדין שאין לנו רשות הרבים, וגם בדלקה נמי ליכא למיחש שמא יכבה, כל זמן שלא הגיע אצלו. הלכך ודאי אסור להציל דברים המקצים מפני הפסד ממונו.

ומרן בשלחן ערוך (סי' שלד ס"ב) פסק כדעת הטור, וז"ל: יש מתירים לטלטל מעות ודברים המקצים כדי להצילם מפני הדלקה, או מאנשים הבאים לגזלם, דבמקום פסידא אין לחוש לאסור מקצה. ויש אוסרים אפלו לומר לאינו יהודי לטלטל סחורה הנפסדת מחמת גשמים. ע"כ. ונודע דכל היכא שמרן כתב הדין בשם יש אומרים ויש אומרים, הלכה כיש אומרים בתרא. ולפי זה דעת מרן השלחן ערוך שלא להתיר לטלטל מקצה מפני ההפסד. וממילא גם נר בוער היכול לגרם לשרפה, כיון שהנר הוא מקצה, אינו יכול לטלטלו להעבירו לחצר, אף שאם לא יעשה כן יבא לידי הפסד גדול.

אלא דאכתי יש לצדד בזה, דהנה נחלקו המג"א והט"ז (סק"ב) בבאור המחלקת הנזכר, שדעת הב"ח והמג"א (ס"ק א) דדוקא בבית אחר יש מתירים, דאז אינם בהולים, אבל באותו בית שהדלקה בו, אין מתירים. וכן הוא במשנה ברורה (סי' שלד ס"ק ו) דטעם המתירים מפני שלמדו מהא דהתירו למי שהחשיך בדרך להוליך כיסו פחות מד"א כדי שלא יעשה אסור חמור ממנו ויוליך אותם להדיא, ה"ה נמי בכאן התירו אסור טלטול מקצה, כדי שלא יבא לכבות הדלקה, וגם גבי אנשים התירו כדי שלא יבא להוציא אותם לר"ה להדיא, וטעם האוסרים דס"ל דדוקא במי שהחשיך בדרך הוא שהתירו לו, כדי שלא יעשה אסורא רבה, אבל באנשים ליכא למיחש למידי, דלהוצאה ליכא למיחש שודאי לא יוציאנה בפני האנשים, שמתירא להראות להם, וגם גבי דלקה ליכא למיחש לשמא יכבה, כיון שהדלקה עדין בבית אחרים, ואינו בהול עליהם טובא, כמ"ש בש"ע סעיף א. ועין בב"ח שהכריע בהמתירין

שמעון, דהא מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. ומיהו לדברי הערוך דפסיק רישיה דלא ניחא ליה לר"ש מתר, איכא למימר דהכא לא ניחא ליה דלא מתנהי מידי. ואי נמי י"ל, בנר של שעה וכיוצא, דהכא לא משום הכי אתיא ליה, אלא משום שריותא דאם כבתה כבתה. ע"כ. ועין במגיד משנה (פ"ב מהלכות שבת הלכה ו'). ע"ש.

וז"ל מרן בשלחן ערוך (סימן רע"ז סעיף ג') שבח נר על הטבילא, מנער את הטבילא והוא נופל, אפלו אם הוא דולק, רק שלא יכון לכבותו, [הנה, וטוב לעשותו ע"י אינו יהודי, במקום שא"צ כל כך]. ובלבד שיהא נר של שעה וכיוצא בו, או שלא יהיה בו שמן. אבל אם יש בו שמן, אי אפשר שלא יקרבנו אל הפתילה, ונמצא מבעיר וכו'. ע"כ.

וכתב שם הט"ז (סק"ג) שאם הוא בענין שיש לחוש שיכבה לגמרי אפלו בנר של שעה אסור, מטעם פסיק רישיה. אבל בשאין פסיק רישיה שיכבה, שרי. שהרי אינו אלא גורם. וכתבו האחרונים, שהוא הדין בכל זה בנר דולק שנפל על השלחן או על המפה, דשרי לגער המפה, ואף דאפשר שהנר יכבה ע"י הנפילה, אפ"ה מתר לגער המפה, שהרי אין זה פסיק רישיה שהנר יכבה, וקיי"ל דדבר שאינו מתכון שרי. ובמשנ"ב (שם ס"ק יד) הביא משם המאירי, דלכן אין לגער המפה בחזקה, שעל ידי כן הוי פסיק רישיה שהנר יכבה. וכן משמע במהרי"ל, והביאו האליה רבה.

ומה שכתבנו שאם יש חשש לדלקה, י"א שמתר גם לטלטל את הנר ולהעבירו למקום אחר, כן פסק בשמירת שבת כהלכתה חלק א' (פרק מא סעיף יז, עמוד תקנב), מהא דסימן שלד סעיף ב', ובמשנה ברורה שם (סק"ז). ע"ש.

נשרף ביתו אם יכול להציל את המזון
על ידי טלטול מקצה

ולכאורה יש להעיר בזה, דהנה דעת בעל התרומות דאפלו מעות ודברים המקצים יכולין להציל, דבמקום פסידא אין לחוש לאסור מקצה, כי היכי דשרי למי שהחשיך לו בדרך לטלטל כיסו פחות פחות מד' אמות. וכן אם רואה אנשים באין לביתו יכול ליקח כל מה שבביתו ולהצניע, שאין לחוש לאסור מקצה במקום פסידא. והטור (סי' שלד) כתב, ונ"ל שהוא אסור, שלא התירו למי

[והעתיקו כמה אחרונים את דבריו], משום דאיכא למיחש כיון דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, אי לא נתיר לו יחשב בעצמו בין כך ובין כך אני עושה אסור, ואתי להטמינם בקרקע ע"י חפירה, ויעשה אסור דאורייתא. ואיתא בספר מהרי"ל בשם מהר"ש, והביאו בא"ר, דבשעת הזעם שמתיראין שהאנסים יבואו ויחטפו את אשר לו, מתיר לישראל לטלטל מעותיו ואפלו מחוץ לערוב. ע"ש. והינו בשנושאן שלא בדרך ההוצאה, דהינו בין בגדו לבשרו וכה"ג.

ועין שם בט"ז דפליג על המג"א, ושם כתב לישב דברי בעל העטור מהערת הטור, שהרי גם כאן יש חשש אסור גדול, דשמא יעשה איזה מלאכה דאורייתא להצניע הממון. ועוד כתב הטור, וגם בדלקה נמי ליכא למיחש שמא יכבה כל זמן שלא הגיע אצלו. לשון וגם וכו' משמע דבתרתי פליגי, דהינו באונסין סבירא ליה לטור דבכל גוני אסור, כיון שאין חשש אסור גדול דאורייתא. ובדלקה יש חשש אסור דאורייתא, דהינו שמא יכבה. אלא דאין זה אלא בבית שהדלקה בו, אז מתיר במקצה אפלו טובא, ולא חישינן שמא ישכח שהוא שבת, דיש כאן ב' חששות מתנגדות, דיש חשש של מזיד, ועל כן צריך להקל, ויש חשש שמא ישכח, ועל כן צריך להחמיר, וטפי מסתברא למיחש למזיד מאחר שהוא בהול הרבה על ממונו, יכבה במזיד, ממה דניחוש אם יהיה מתיר שמא ישכח שהוא שבת מחמת טרדא דהצלה. אבל בבתים הסמוכים ודאי חישינן דשמא ישכח שהוא שבת, כיון דליכא חשש אחר כנגדו. ונראה שמטעם זה כתב בית יוסף בשם מהרי"א, שדקדק מדברי הר"ן, דבעל העטור מתיר אפלו בבית שהדלקה בו. והטור לא הקשה עליו אלא לשאר בתים, דזה לא דמי למת שיש שם חשש אסור דאורייתא. ואם כן הך יש מתירים הינו אפלו לעגן דלקה, בכל עגן אפלו בבתים סמוכים, והיש אוסרים הוא דעת הטור לאסור בדלקה בבתים הסמוכים, אבל בבית שבו הדלקה מתיר, מטעם דאם נאסר שמא יכבה, כמו במת ובאנסים, אסור בכל עגן. וחלוק זה הוא במקצת דהם חשובים ובהול עליהם, כעל מת דסימן שי"א, אבל בדברים המתירים דאין חשובים כל כך, אין חשש מזיד כלל, אלא חשש שמא ישכח שהוא שבת, ועל

כן אסור ביותר מג' סעודות. וכן מבאר בדברי המרדכי. ודלא כמו שכתב מורי וחמי זכרוננו לברכה, דליכא לשום חכם דמתיר בבית שבו הדלקה. ובדבר המתיר וחשוב ואינו מקצה, נראה דלכלי עלמא מתיר אפלו הרבה בבתים הסמוכים, ולא בבית הדלקה. עד כאן.

והיוצא מדבריו שבבית שבו הדלקה, מתיר לטלטל מקצה להצילו, כשיש הפסד בדבר. ורק בבתים הסמוכים לדלקה יש אוסרים.

והנה בכף החיים סמך על סברת ה"ש אומרים בתרא, אך הרב עליו השלום לטעמיה א"ל, דסבירא ליה דבכל דוכתא שמרן כתב הדין בסתם ויש, או בשם יש אומרים ויש אומרים, אין הדבר מחלט, ובמקום צריך ובשעת הדחק אפשר לסמך על הסברא השניה. או דלכתחלה יש להחמיר בסברת ה"ש אומרים. הן אם סברא זו הובאה בשם הסתם, ובזה בלא מקום צריך אין להקל לדעתו, והן אם סברת המקלין הובאה בשם יש אומרים קמא. אולם כבר בארנו בכמה דוכתי שמדברי בעלי הכללים מבאר, דיש אומרים ויש אומרים להלכה כיש אומרים בתרא לגמרי. ואין לסמך להקל כיש אומרים קמא אף במקום צריך. ולפי זה גם בגדון דידן אפלו שיש הפסד גדול בשרפה זו, אין להקל לטלטל את המקצה ולהעביר את הנר לחצר אחר, דנקטינן כיש אומרים בתרא לגמרי.

אולם עין ביד מלאכי (כללי השלחן ערוך) שהביא דעות שחלקו על זה, וסבירא להו שיש לסמך על סברת ה"ש אומרים. ושכן היא גם דעת מרן עצמו. וכיון שיש אומרים כן גם בדעת מרן, ואדם בהול על ממונו לראות את כספו נשרף ואין לאל ידו להושיע, לפיכך המקל בזה במה שמעביר את המקצה לחצר הבית, בודאי שיש לו על מה שיסמך בהפסד מרבה, אחר שמרן הביא דין זה בשם יש אומרים ויש אומרים ולא סתם הדין לגמרי, ורשאי לסמך על הסוברים שגם דעת מרן כן. ואמנם בכל דוכתא אנו נוקטים לדינא דהלכה כיש אומרים בתרא לגמרי, ושאני גידון דידן.

ובזה אתי שפיר מה שכתב בילקוט יוסף שבת פרק ד' (עמוד שסט) בשם יש מתירים ויש אוסרים, ונקטנו כדרכו של מרן השלחן ערוך לכתב דין זה בשם יש אומרים ויש אומרים, וסמכנו על הכלל

עין שם. ומצוה עדיפה מהפסד כמו שכתב המגן אברהם (סימן קטן ז) ועין עוד בערך השלחן שם.

ועינא דשפיר חזי להנאון זרע אמת (חלק ארץ חיים סימן מד) שהוכיח גם כן מפשט הסוגיא דשבת (מז): דלא בהמרדכי הנזכר לעיל, ושכן מוכח גם בדף קכ: ושכן דעת הרא"ש (ביצה כב) וכמו שכתב מגן אברהם (סימן תקיד סימן קטן ז). והמרדכי עצמו הביא מחלוקת בזה, וכן מוכח מדברי התוספות וכו'. עין שם.

גם הגר"י ידיד בשו"ת ימי יוסף בתרא (סימן יב) הקשה מהסוגיא דשבת (קכ:) הנ"ל. ושוב הביא דברי ערך השלחן ודעתו שיש להתיר גם שלא במקום פסידא. וכדמוכח בתוס' וכו'. ע"ש. ועין בשו"ת יביע אומר חלק א' (חאר"ח סימן כא אות יד).

ובעקר שאלת כבוי החשמל בשבת על ידי שעון מעורר הערוך מער"ש, ראה בשו"ת יביע אומר חלק ג' (חאר"ח סימן יז) ולעיל סימן רנב. וראה עוד בילקוט יוסף שבת כרך ד' (עמוד שעד).

ג. כשיש מסבה משפחתית, וסועדים בליל שבת בחצר הבית, מתר להניח נר שבת או מנורה חשמלית מבעוד יום על גבי אילן שבחצר, ואין לחוש שכאשר הנר יכבה יקחנו משם, ונמצא משתמש במחבר. אבל ביום טוב אין מניחין נר על גבי אילן, אפלו מבעוד יום, שמאחר ומתר לטלטל את הנר ביום טוב, יש לחוש שמא יקחנו מהאילן ביום טוב, ונמצא משתמש באילן ביום טוב (שם עמוד רי).

ובהערה (שם) כתב שלחן ערוך (סימן רעז סעיף ד). ובשבת התירו בזה, דבלאו הכי קימא לן דנר שהדליקו בו באותה שבת, אסור לטלטלו אפלו אחר שכתבה. ונמצא לפי זה, שאם התנה מתחלת השנה לטלטל את הנר אחר שיכתבה, אין הכי נמי יהיה אסור להניח את הנר על גבי אילן, דיש לחוש שמא יטלטל את הנר, ונמצא משתמש באילן בשבת. וכן כתבו האחרונים.

אבל ביום טוב אין מניחין נר על גבי אילן, אפלו מבעוד יום, שמאחר ומתר לטלטל את הנר ביום טוב, יש לחוש שמא יקחנו מהאילן ביום טוב, ונמצא משתמש באילן ביום טוב.

דיש אומרים ויש אומרים הלכה כיש אומרים בתרא. ומה שכתבנו בהערה שם בשם הכף החיים, צריך לומר דהכף החיים לטעמיה אזיל וכמו שכתבנו כאן. ואין הכי נמי לדידן דנקטינן דיש אומרים ויש אומרים הלכה כיש אומרים בתרא לגמרי, לכאורה אין להקל במקום פסידא.

ומכל מקום מסתבר שאם הוא בהול על ממונו שיש לו סך גדול מאד, ויתכן שאם לא יציל את הסך יהיה חשש לבריאותו הגופנית או הנפשית, יכול לסמוך על הפוסקים המקלים, בפרט שיש אומרים כן גם בדעת מרן השלחן ערוך. ועדיף שייטלטל את הנר בטלטול מן הצד, או כלאחר יד, דבזה יש לומר דכלי עלמא יודו להתיר במקום הפסד ממון גדול.

והנה בשו"ת קרית תנה דוד חלק ב' (סימן נו בדבור המתחיל ובאגב), כתב להקשות על מה שכתב הבית יוסף (סימן תקיד) בשם המרדכי, שלא התירו גרם כבוי אלא במקום הפסד כגון כבוי דלקה, ומטי בה בשם רבי יואל הלוי, דהא בשבת (מז): תנו, נותנים כלי תחת הנר לקבל ניצוצות, ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה, ובגמרא, לימא תנו סתמא כרבי יוסי דאמר גורם לכבוי אסור. ומאי קשיא, הא רבנן נמי לא שרו התם אלא במקום הפסד דלקה וכו'. עין שם. ומרן אדוני אבי מורי ורבי שליט"א העיר על דבריו בזה הלשון: והנה כבר העיר בקשיא זו האור זרוע חלק ב' (סימן כח), ותירץ, דהכא נמי מירי כדי להציל, שנותן מים בכלי להגן מפני הניצוצות, וכמו שפרש רש"י. עין שם. ועין בתוספות (דבור המתחיל לימא תנו), דהוה מצי למימר ולטעמיה שהרי רבי יוסי לא אסר אלא בדלקה שאדם בהול על ממונו ואי שרינא ליה אתי לכבויי. עין שם.

והנה בשבת (קכ:) פריך בגמרא דרבנן אדרבנן, מה התם בדלקה דאדם בהול על ממונו אף על פי הכי שרו רבנן, הכא גבי שם שעל בשרו ובא לטבל, לא כל שכן. וקשה דנימא דוקא במקום פסידא של דלקה התירו. וכבר עמד בזה הקרן אורה שם. גם בערך השלחן הקשה מהגמרא (מז): הנזכרת לעיל, והוסיף להקשות מההיא (דף קכ:) עין שם.

ואמנם יש לתירץ כדברי הרדב"ז בלשנות הרמב"ם (סימן מז) דלא שרי אלא בטבילת מצוה.

סימן רעה - פבוי הנר בשביל החולה א

לכבות החשמל לצורך חולה שיש בו סכנה - וא"צ להוציא החולה מהחדר או לכבות ע"י גוי

א. חולה שיש בו סכנה שהאור מפריע לו לישון, מתיר לכבות את הנר או את החשמל, כדי שהחולה שיש בו סכנה והשנה יפה לו, יוכל לישון. ויש אומרים שכאשר מחללים שבת על חולה שיש בו סכנה, צריך לעשות המלאכות בשנוי, ולא בדרך. אם אין הדבר גורם שום חשש עכוב וספק סכנה. ולכן בשמכבים את החשמל בשבת, יכבו בשנוי, וכן בשמטלפנים בשבת לצורך פקוח נפש, ירימו את השפופרת בשנוי, כגון על-ידי מרפקו, וכדומה. ויש אומרים שלא הצריכו שנוי אלא בשעושה לצורך יולדת, ובמקום שאפשר, אבל בשאר חולים שיש בהם סכנה אין צריך לעשות בשנוי. וכן עקר (שם עמוד ריא).

ובהערה (שם) כתב מתני' (שבת כט:), טור ושלחן ערוך (סי' רעה). והנה הב"י כתב, דהטור פסק ברבי שמעון דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה. וכ"ה דעת הרמב"ן הרשב"א והר"ן. וכתב ה"ה (בפ"א מהלכות שבת) שכן הוא דעת האחרונים. אבל הרמב"ם פסק ברבי יהודה. ומרן בש"ע פסק בר"ש, כמבאר בסימן שטז ס"ח. ובכמה דוכתי. וראה בילקוט יוסף שבת כרך א' חלק שני סימן רסה.

ועין בפרישה שכתב, דהכא מתיר לכתחלה בר"ש דמלאכה שא"צ לגופה פטור אבל אסור לכתחלה, ויש בו סכנה לא אסרו. ע"כ. ובספר מאמר מרדכי תמה על זה, דהא בפקוד' מתיר גם לר", דבמקום פקוח נפש מתיר אף מלאכות דאורייתא. ושם יש טעות סופר בדברי הפרישה.

והנה הרמב"ם בפרוש המשניות כתב, שדוקא בשאי אפשר להוציא את החולה למקום אחר, או להסתיר האור ממנו, ור"ל על ידי כפית כלי על גביו, או על ידי הוצאה לחדר אחר, דאי לאו

הכי בנדאי יותר טוב לטלטל מקצה מלעבר על אסור כבוי. ע"כ. והובא בכה"ח ובמשנ"ב כאן. ועין בבאור הלכה. וכ"כ במטה יהודה (סק"א). ואם אפשר להוציא הנר על ידי גוי, עדיף שיעשה כך ולא יכבנו בידים. וכמ"ש בס' פרשת דרכים, ודלא כהרלב"ג. [תוספת שבת וכף החיים].

ואמנם מה שהעתיקו בכה"ח ובמשנ"ב דברי הרמב"ם, י"ל דהרמב"ם לטעמיה אזיל דס"ל דשבת דחוייה היא אצל פקוח נפש, אבל לדין דנקטינן דשבת התירה אצל פקוד', בכל אפן מתיר לכבות הנר בשביל החולה שישן, שאין לה דבר העומד מפני פקוד'. ובפרט שאם יעשה כגו' יבואו לחשב שאין להתיר מלאכות גמורות לצורך חולה שיש בו סכנה. ועין בפתח הדביר כאן שחקר בזה, היכא דאפשר לטלטל הנר ולהוציאו מחדר שהחולה שם, שאין בזה אלא אסור דרבנן, אי שרינן ליה לכבות, או לא. דאפשר דמורינן ליה שיכבה ואל יטלטל להוציאה, דניחוש דזימנן דא"א לטלטלה וקסבר דאסור לכבותה, דמעשה חזא דמהדרי אאופני התר, וסבר דבקשי התר פקוח נפש וימות החולה, דכיוצא בזה אמרינן ביומא רפ"ד ע"ב דפקוח נפש דוחה שבת, ואין עושין אותה על ידי גוי או על ידי קטנים אלא בגדולים, וכתבו שם התוס' דהינו גדולי ישראל, שמה יתעצל הגוי ויבא לידי סכנה. וכיוצא בזה כתב מרן בבס"מ (פ"ב מהלכות שבת ה"ד) דטעמא הוי שמה יאמרו הרואים בקשי התירו פקוח נפש ואין מתירין אותו לכתחלה על ידי המחזיבים במצוות. דילמא יבא הדבר כשאין גוי או קטן ולא ירצו לחלל שבת עבור פקוח נפש. וכ"כ התשב"ץ בח"א (סי' רט), והוא הדין הכא אפשר דלא מהדרינן לעשות הדבר בהתר או לעשות אסור קל, אסור טלטול מדרבנן, ולא כבוי דאורייתא, מפני הרואים שיחשבו דכשאי אפשר להוציא הנר מהבית אסור לכבותה.

שיש בין מלאכה שאינה צריכה לגופה ובין פסיק רישיה ולא ימות הוא, דגבי פסיק רישיה אינו מכון למלאכה כל עקר, אלא שהיא נעשית בהכרח. כגון שסגר פתח ביתו והיה שם צבי, שהוא לא כון לשמירת הצבי אלא שהמלאכה נעשית בהכרח. אבל מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא מתכון לגוף המלאכה, אלא שאינו מכון לתכליתה. מיסוד ה"ר אברהם החסיד בשם אביו ז"ל ע"כ. ולפ"ז בגידון דידן הוא בגדר פסיק רישיה ולא בגדר מלאכה שאינה צריכה לגופה. ודו"ק היטב.

ועין בחי' הרמב"ם על שבת (הוצאת מכון התלמוד הישראלי השלם, ירושלים תשכ"ג, שבת מב.) שפרש ההבדל בין מלאכה שא"צ לגופה לפסיק רישיה, דמלשא"צ לגופה אין בונת העושה אותה ליהנות אפי' במשהו מאותו דבר הנעשה, אבל הפוסק ראש הצפור כדי לשחק בו הקטן, מגמתו ליהנות בגוף אותה מלאכה בודאי, שא"א לו לקטן לשחק בראש הצפור אלא אם תעשה מלאכת השוחט, והיא נטילת נשמת הצפור. ע"ש עוד. וראה עוד בשו"ת ציץ אליעזר חי"ב (סי' מב.) ע"ש. [ובשו"ת אדמת קדש ח"ב (סי' א) כתב לדון במי שחושש בעניו והאור מזיק לו, אם מתר לישראל חברו לטלטל את הנר ולהוציאו מחדר זה. ע"ש].

לכבות החשמל בשני לצורך חולה שאין בו סכנה

ומה שכתבנו לענין עשיית מלאכה בשני לצורך חולה שיש בו סכנה, הנה ז"ל מרן בשלחן ערוך (סימן של סעיף א): 'יולדת הרי היא בחולה שיש בו סכנה, ומחללין עליה את השבת לכל מה שצריכה. ומכל מקום בכל מה שיכולים לעשות ליוולדת ומבאר שם דהטעם שהצריכו לעשות ליוולדת בשני, משום שכאב היוולדת הוא דבר טבעי, ורובא דרובא אינן מתות בשעת הלידה, לפיכך החמירו בה לעשות בשני, אבל בכל חולה שיש בו סכנה אין צריך לעשות בשני. דשבת התרה אצל פקוח נפש, ואף אי נימא דדחוייה היא שבת אצל פקוח נפש שמא יש לומר דכל כמה דנוכל לעשות בהתר לא שבקי התרא ועבדי אסורא. וע"ש במגן אברהם. ואמנם כל זה שאין עכוב אם יעשו בשני, אבל בדאיכא עכוב גם למ"ד דשבת

וע"ש שהביא מ"ש בפרשת דרכים, דהיכא שיש לחוש שעד שיוציא הנר מהחדר יכבד חליו ויסתכן, שרי לכבות, אבל אם אנו יכולים להסיר הסכנה על ידי טלטול הנר פשיטא שלא נעשה מלאכה גמורה, ואטו אם יכול לכפות הנר באיזה דבר שלא יראה החוצה לא יעשה, אלא ודאי דהתם במתני' לא איירי אלא היכא דליכא שום תקון להסיר הסכנה אלא ידי שיכבה ואשמעינן דמתר. ע"כ. וכתב על זה בפתח הדביר, ותמיהני שכתב כן בהלכה פסוקה בלי שום ראיה, ונראה שד"ז תלוי במחלקת הפוסקים אם שבת התרה או דחוייה, והגם דחזינו להרמב"ם בפ' המשניות בהך מתני' דהמכבה את הנר שכתב להדיא כדכתב, מיהו הרמב"ם לשיטתיה אזיל דס"ל דשבת דחוייה היא אצל פקו"נ. וע"ש בפתח הדביר מה שהאריך עוד בזה.

ואמנם לצורך חולה שאין בו סכנה, אסור לכבות את הנר, דאף אי נימא בכבוי שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, אפלו הכי הכבוי אסור מדברי סופרים. וכמבאר בגמ' (שבת ג.)

ההבדל בין מלאכה שאינה צריכה לדבר שאינו מתכון ומה שנקראת מלאכה שאינה צריכה לגופה, הוא מפני דכאן א"צ לתכלית המלאכה, שאין צריך לכבוי בשביל עצמו, אלא שהוא מכבה מפני איזה ענין, כגון כדי שיישן החולה, או שהוא חס על השמן שבנר דלא ידלק בלו עכשו, או שהוא חס על החרס שלא יתקלקל מפני חזק הדליקה, או שמכבה הדליקה מפני שחס על ממונו, כל זה מיקרי אין צריך לגוף המלאכה, שאינו מתכון לתכלית המלאכה עצמה. וכן הדמיון בשאר מלאכות, כגון החופר גומא ואין צריך אלא לעפרה, שהמלאכה היא הגומא וחייב בבית משום בונה, ובשדה חייב משום חורש, וכיון שאין צריך לגומא, הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. ואין לה כבוי הצריך לגופו אלא במכבה לצורך עשיית פחמים. או כשמכבה את הפתילה מפני שצריך להבהבה שיהא נאחז בה האור יפה כשיחזור וידליקנה. ע"ש.

וההבדל בין דבר שאינו מתכון למלאכה שאינה צריכה לגופה, מבאר היטב בכסף משנה פ"א מהלכות שבת ה"ז, בשם מצאתי כתוב, ההפך

דחוייה אצל פקוח נפש א"צ להעכב כדי לעשות בשנוי, וכמבאר במשנה ברורה (סק"ה).

והנה דעת הרמ"א (סימן שכח סעיף יב) שבכל חולה שיש בו סכנה צריך לעשות בשנוי. אך הרב המגיד כתב, שמהרמב"ם מוכח שאין צריך לשנות בכל חולה. וכן הוא בכף החיים (סימן שכח אות עד). וכן הוא באחרונים כאן. וכ"פ בספר אור לציון ח"ב (עמוד רנה, ועמוד רס הערה יז). ועין בשו"ת מנחת יצחק ח"י (סימן ל' וסימן פז אות ג'), שהעלה, שמוטב לטלפן על-ידי שנוי אחר, ולא על-ידי שנוי של שנים שעשאוה, ובתשובה שנדפסה בספר בקור חולים כהלכתו הארכתיו בזה. ע"ש. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר חלק יז (סי' כ' אות ג' פרק ב' אות ו), ובשו"ת משנה הלכות ח"ד (סי' מב-מד). ע"ש.

כבוי והדלקת מאור על ידי ישראל - בשבת בשנוי
ואם אפשר להתיר במקום צורך להדליק מאור או מזון בשבת בשנוי בלאחר יד, והינו במי שמצטער הרבה מהחם בעת שלומד, משום דהוי שבות דשבות במקום צורך, שיש פוסקים שאומרים דאף בישראל יש להקל בו. הנה אף שבעקר הדין יש לצדד בזה כפי שנבאר להלן, [ראה לעיל סימן רעו הערה נ']. למעשה יש ליזהר בהוראה זו שלא יצא מכך ח"ו זלזול בכל אסורי דרבנן לעשותם בשנוי, ויש מבעלי תשובה שאינם מבינים דבר זה, ויקלו ראש ח"ו באסורי שבות, ובעניני חשמל. ובפרט שקשה לקבע מהו מקום צורך, אטו כל אחד שמרגיש בחם היום יוכל להקל בדבר, הא סמי בידיה לילך למקום שיש בו אור מצל, וכדו'.

ואין לזה קשר להאי כללא שאין גוזרין גזרות מדעתנו, שכל זה לענין גזרות בהוראת מעשה, אך בדבר שפשט אסורו בכל ישראל על דעת כל חכמי הדור, אין ליחיד לגלות הוראת קולא בדבר ברבים, מחשש פריצת גדר, ואי אפשר ליתן תורת שנוי ביד כל אחד, שאין הכל בקיאים מהו שנוי, והוא בכלל שלחן ערוך החמישי.

ולא דמי למה שהקלנו לעיל לשאת שעון יד אלקטרוני בשבת, אף אם יש בו מחשב, דבזה אין שום פריצה בחומת השבת, שעקר הדבר לשעון. משא"כ בג"ד. והדבר נתון לשקול דעת של מורה הוראה מבהק שלמד ש"ס ופוסקים,

ומזקנים אתבונן. ואמנם אין לבוא כאן מכח הטענה על פי מה שבמואר בש"ע (יו"ד סי' רמב), שאין לחכם להתיר דבר התמוה לרבים. שכבר כתב הש"ך (ס"ק יז), שכל זה הוא דוקא כשהדבר נוגד את הסברה, אבל כשיש טעם וסברה לדבר, או שמוכיח בן המורה מן הספר, לית לן בה. וכן העלה בשו"ת כרך של רומי (סי' א'). וראה בזה בשו"ת יביע אמר ח"ז (חיד"ס מא אות ד). ע"ש. ועכ"פ באפן שגם אם יסביר את טעמי ההתר, עדן ישאר הדבר תמוה בעיני חלק מבעלי התשובה, שיהרהרו דהיאך אפשר להתיר מילי דרבנן על ידי שנים שעשאוה או בשנוי במקום צורך גדול, ויבואו לעקר כמה מדיני שבת, לכן מצד הנהגה מסתברת ראוי להמנע מלגלות דין זה ברבים. ואמנם הוראה ליחיד במקום צורך גדול ומיוחד, וכגון לענין לכבות אור החשמל בשנוי לצורך חולה שאין בו סכנה, יש להקל לכבות אף ע"י ישראל ע"י שנוי כגון לכבות במרפקו. וכמ"ש בחזון עובדיה שבת א' (דיני חולה הערה ה).

ועוד, דהנה הרמ"א בסימן שטז ס"ג אסר לסגור תבה קטנה שיש בה זבובים, ומדיק המשנה ברורה שאם היתה תבה גדולה שרי, דהוי תרי דרבנן. ע"ש. ולכאורה למה לא עלה על דעתו להקל גם בתבה קטנה ע"י שנים שעשאוה ובשנוי. וי"ל. ובאמת שלא מצינו שיכתבו קולא דשנים שעשאוה ובשנוי אלא לצורך חולי וצער גדול [כמו חליבה לתוך האזן] וכל כיו"ב.

חבישת מכה שיוצא ממנה דם בשבת

ומלתא אגב אורחא, הנה עין בשלחן ערוך (סימן שכח סעיף מח) שאסר ליתן בשבת בגד על מכה שיוצא ממנה דם. ומקורו טהור מספר היראים ועוד ראשונים. ולכאורה למה לא כתבו הפוסקים להקל בזה ע"י שנים שעשאוה, שהרי זה מקלקל, וכל המקלקלין פטור אבל אסור, והוי פסיק רישיה בתרי דרבנן שרבים מהאחרונים מתירים. ובפרט אם יעשה כן בשנוי. ועין בשלחן ערוך סימן שכח שהביא ב' פתרונות כדי להנצל מאסור צובע, כגון לשטף את מקום המכה במים, או לברך קורי עכביש על המכה, וכן כתבו הפוסקים. ולא עלה על לב אחד מהם לכתב שיעשה כן בשנוי ועל ידי שנים שעשאוה. ואף

לאו כי רוכלא ליחשיב וליתני, מכל מקום הרי גם בשטיפת מקום המכה או נתינת קורי עכביש [שאינו בנמצא כל כך] אין הדבר ברור שלא יצא עוד דם וילכלך את הבגד, ויותר פשוט היה לכתב שיעשו ע"י שנים שעשאווה, ולא אישתמיט חד מן הפוסקים שייכתב עצה זו, ומסתבר שאין אנו מקלין בכגון דא אלא במקום חלי ממש וכדו'.

ובדרך אגב, כבר עמדו האחרונים בדין זה, שבסוף סימן שכ מרן כתב בלשון יש ליזהר שלא לנגב ידיו מהתותים בבגד בשבת, משום צובע, ודיק לשון יש ליזהר, דמשמע דמעיקר הדין שרי, וכמ"ש הרדב"ז, אחר שהוא דרך לכלוף, וא"כ אמאי כתב בלשון אסור בסימן שכח. ובמקום אחר כתבנו דפעמים לשון אסור לאו דוקא הוא. [ראה במה שכתבנו בכללי לשונות הפוסקים, בסוף ספר עין יצחק ח"א. וכ"כ מהר"ח פלאגי בכף החיים (סי' ח אות טוב). ומצאנו בכ"ד לשון אסור ע"ד שאינו אלא ממדת חסידות. ע' תוס' תענית (יא). וחי' הריטב"א (מגלה כח). ובד' מרן בבד"ה יו"ד (סי' קנז). ועוד. וכ' בשד"ח כללי הפוסקים (סי' טז אות יב) שכן מצינו כיו"ב אף בלשונות הפוסקים הרמב"ם והטור וש"ע. והוסיף שכן י"ל אף בלשונות רבנן בתראי דבתראי. ע"ש. וכן מה שאמרו אסור לאדם למלאת שחוק פיו בעולם הזה, כתב בתורה לשמה (סי' קג) שאינו אסור כשאר האסורים, אלא ממדת חסידות. וגם מה שאמרו שאסור לאדם לישן ביום, אינו אלא ממדת חסידות. וכן מה שאמרו רבותינו שלא לישן ביום יותר משנת הסוס, כתב בשו"ת תורה לשמה (סי' שפג) שאינו אסור מהדין, אלא חומרות ואסור ממדת חסידות, ומצינו כיוצא בזה בהר"ן (סוף פ"ק דעבודה זרה) בשם הרמב"ן, במה שאמרו בגמרא שם, דאסור לעשות שתפות עם הגוי, דליכא בזה אסור מן הדין, לא מדאורייתא ולא מדרבנן, ולא מיתסר אלא ממדת חסידות. וכן כתב הנמוקי יוסף (סוף פ"ד מיתות בית דין). ע"ש. אלא דמה שכתב שם לגבי האסור להלות בלא עדים, הנה מלשון הגמ' "עובר משום ולפני עור", וכן מלשון הרמב"ם (פ"ב מהלכות מלוה ולוה ה"ז) ומלשון מרן בשלחן ערוך (ח"מ סי' ע' ס"א) "אסור" לאדם להלות מעותיו בלא עדים וכו', משמע שהוא אסור מעיקר הדין ולא ממדת חסידות.

וראה בשו"ת יביע אומר חלק ז' (ח"מ סי' ז') מה שכתב בזה. ושם העלה "שאסור" להלות בלא שטר חוב ובלא עדים.

והנה במה שאמרו חז"ל שאסור לישן ביום יותר משנת הסוס, יש לדון באחד שעושה תקון כרת לנדד שנה מעיניו כל הלילה, וזה מכרח לישן קצת ביום שלאחר הלילה, אם גם זה בכלל האסור, וע"ש שהשיב באריכות שהטעם האמתי גלה לנו רבנו האר"י ז"ל, שלא ישן כדי שלא יפסיד נשמתו למה שזכתה כבר בלילה, שהשנה ביום רעה לצדיקים וטובה לרשעים, כי הצדיק על ידי מעשיו הטובים אפשר שבאשר ישן בלילה ואחר כך בהקיצו משנתו חוזרת נפשו בו, והיא ממשכת ומביאה עתה איזה נשמה של איזה צדיק קדמון, ומתעברת בו בסוד העבור, ושתיהן נכנסות בגוף, והיא באה כדי לסייעו במצות, וכמו שאמרו באבות דרבי נתן, ובמדרש הנעלם, על הבא ליטהר מסייעין אותו. וכאשר חוזר לישן אפשר שתחזור ותפרד ממנו אותה נשמה שבאה לסייעו בלילה. כי הפקיד נשמתו ביד המלכות העליונה ומתחדשת שם ומזדככת ונשלמת, ואז מתעברת בה נשמת הצדיק ההוא, אבל בשינת היום אין הנשמה מוצאת מקום מנוחה ופקדון עצמה בו בדרך הלילה שאומרים בידך אפקיד רוחי, ולכן מאבדת כל הרוח שהרויחה בלילה בשינת היום, אבל הרשעים הוא להיפך, כי בלילה אין נשמותיהם עולות למעלה בפקדון בידו יתברך, והם משוטטים באויר הרקיע בין החיצוניים, ובנזכר בזה הקדוש (סוף פרשת ויקרא) ושם מוצאות נשמות הרשעים ונכנסות באדם בהקיצו משנתו, והנה באשר ישן ביום אפשר שיתפרדו אותם נשמות הרשעים המחטיאים אותו, ובפרט אם עשה איזה מצוה ביום ההוא. והשתא אם האדם הזה לא ישן בלילה לא היתה נפשו באותו הלילה בתורת פקדון וכו'. ויש לבטח בזכות התורה שלמד כל הלילה שנמשך עליו חוט של חסד ביום, ולא תזיק לו השנה. ע"כ.

וכן מה שאמרו בגמרא תענית (יא). שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון, כתבו התוס' שם, דלא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהג.

והנה בב"י (וי"ד ס"ס קנו) בבדק הבית כתב, אסור דרבנן, כגון אסור למלאות שחוק פיו, ולשמש מטתו בשני רעבון, ולישן ביום יותר משנת הסוס, וכיצא בהם, אין עליו לא מלקות ולא גדוי אלא קורין אותו עובר על תקנת חכמים ז"ל.

ולשון אסור דנקיט הרמב"ם אין לדקדק ממנו דאיסורא אית ביה ולא אזהרת לאו, וכמ"ש בפרק יב דיומא לפי שהרמב"ם מנהגו לאמרו אפלו במקום מלקות, וכמ"ש בהלכות מאכלות אסורות, דבשר בחלב אסור לבשלו, והמבשל בזית לוקה, וכן כתב הרא"ם בתוספותיו על הסמ"ג, ריש הלכות חמץ ומצה, והרב כנה"ג (חומ"מ ר"ס שלט) כתב, שהרב אליעזר בן שושן כתב, דבמקום שהרמב"ם כותב אסור, כוננו אסור איכא לא ליכא, והרב כנה"ג כתב דמצינו להרמב"ם שכותב אסור אף במקום שיש מלקות, והביא הרבה ראיות מלשונות הרמב"ם. ע"ש. ולא זכר תנא דמסייע ליה הרא"ם בתוספתיו, והביא ראיה ממה שכתב הרמב"ם בשר בחלב אסור וכו'. [מענין זוכר מערכת א].

ומכל מקום כתב בכנה"ג שם, שדעת מרן דכל היכא שכותב הרמב"ם אסור לבד, ואינו כותב אסור דין תורה, וכל העושה עובר בלאו, אין אסורו אסור תורה אלא מדברי סופרים. ע"ש. וראה בשו"ת יביע אומר חלק ג' (ארח חיים סימן א.). ע"ש].

ובפרט כאן די"ל דמרון סמך על המעין שיראה בסוף סימן שכ שכתב בלשון יש ליזהר, דמבאר שמעיקר הדין אין זה איסור, דהוי פסיק רישיה דלא אכפת ליה בדרבנן, אחר שהוא דרך קלקול, וראה בילקוט יוסף שבת ד' שהבאנו דעת הפוסקים דכיון שהוא דרך לכלוך נהגו להקל בזה. ובקונטרס ברית יוסף (להרה"ג ר' יוסף כהן) כתב לחלק בזה בין דם ללכלוך של תותים וכדו', דכיון שעיקר מלאכת צובע למדנו בגמ' (שבת עה.) משחיטה שהיתה במשכן, והתם היה צביעת הבשר בדם, לכן מרן בסימן שכח כתב בלשון אסור. ואילו גבי תותים כתב בלשון יש ליזהר, שאין דרך צביעה בכך. ועין בארחות חיים (אות צו) שכתב בשם בעל היראים, שאסור להניח בגד בשבת על חתוך יד או אצבע כשיצא ממנו

דם, לפי שצובעו בדם, ואשכחן חייב משום צובע. ע"כ. וכוננו דכיון דאשכחן בדם דין צובע, לכן אסר ליתן בגד על מכה שיצא ממנה דם משום צובע. ויש לפלפל בזה.

ועל פי הנ"ל יש להעיר על מה שכתב מחבר אחד, דנראה שאין להוכיח מדין התותים לענין פסיק רישיה בדרבנן, כי באמת המקנה בבגד את ידיו הצבועות מפרות הצבועים, או מדם שיצא ממכה שיש לו, אין לומר שאינו מתכוין לצבע, שהרי צביעה היא להעביר צבע במקום אחד ומריחתו למקום שני, ופעולה זו ממש הוא מתכוין לעשות בקנחו את הצבע שעל ידיו בבגד, שמתכוין להעביר את הצבע שעל ידיו לבגד, ואף שאינו עושה כן כדי לצבע את הבגד אלא כדי לנקות את ידיו. אין זה בגדר דבר שאינו מתכוין, אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה. ע"כ. [מנוח"א ח"ב עמוד לה].

והנה מי שידידו נתלכלכו בתותים, בודאי אין כוננו לצבע את הבגד במה שמנגב את ידיו, וזיל קרי בי רב שאין בזה שום כונה לצביעה, אלא להסיר הלכלוך מעל ידיו, ולא דמי לדרך צביעה שאדם צובע את ביתו וכדומה. ותמיהני על סברתו שכתב שמתכוין להעביר את הצבע וכו', הרי אין זו מטרתו, אלא פסיק רישיה, ואין לו בזה שום ענין לצבע את הבגד.

וביותר יגדל התימה שהרי הרדב"ז בחלק ד' (סימן אלף רא) כתב שהוא פסיק רישיה, וכן הוא בט"ז ובטל אורות ועוד אחרונים שהובאו בלוח חן, והיאך חלק על דבריהם בלא סברא נכונה.

תשובה להערה - בדיו חבישת מכה בשבת

והנה בקונטרס פנחס יפלל (עמוד 10) השיג על מה שכתבנו בילקוט יוסף שבת כרך ד' (סימן שכח) לענין נתינת צמר גפן על מכה שיצא ממנה דם בשבת, וכתב שם: אנחנו הספרדים שקבלנו הוראות מרן, ודאי צריכים לפסק בדבריו שאסור להניח בגד על מכה המוציאה דם, משום צובע. ולכן במחילה מכת"ר, קשה לנו מדוע פסק הגאון הרב יצחק יוסף שליט"א היפך דברי מרן בפירוש "ובודאי שצריך לתקן זאת בספרו". ע"כ.

שבצמר גפן יש להקל ביותר. אבל גם בסתם בגד לבן היקל בהרדב"ז. [ואפשר שהוא מפני שמרן כתב במקום אחד בלשון איסור, ובמקום אחר בלשון זהירות, וכיון שהוא דרך לכלוף, לכן נהגו העולם להקל בדברי הרדב"ז]. וע"ש בסוף ההערה (עמ' קו) שהעתיק מה שכתב בנימוקי ארח חיים, שהרדב"ז כתב להתיר משום דהוי דרך לכלוף, וכ"כ החכם צבי, ולכן נראה לי להלכה שבבגד לבן יש להתיר אף "לכתחלה", אבל בבגד אדם ממש וכו'. ע"כ. וסיים: והמחמיר תבא עליו ברכה. ע"כ. הא קמן מכל מהלך דבריו שיש להקל בזה גם בבגד לבן.

ומעתה אמאי כתב שיש לתקן בילקוט יוסף, הנה ליה למימר שיש לתקן ח"ו בלויית חן. ואטו מרן אינו יודע שקבלנו הוראות מרן הש"ע, ומה לו כי נזעק בזה על קבלת מרן, בעוד וכאן נהגו העולם להקל כמ"ש הרדב"ז. שוב ראיתי מה שכתב בהליכות עולם חלק ד' (עמוד רפו) בזה"ל: ומתיר לאשה לאכל בשבת תותים ושאר פרות הצובעים, ואף על פי שבזה היא צובעת את שפתותיה בצבע אדם, והנה ליה כאילו צבעה שפתיה בשפתון, כיון שאינה מתכוונת לכך מתיר. ואף על פי שהוא פסיק רישיה, כיון שאין דרך צביעה בכך שפיר דמי.

שבות דשבות במקום צרך על ידי ישראל

ונייהדר אנפין לענגן שבות דשבות ע"י ישראל במקום צרך דלכאורה נראה שמה שהתירו חז"ל שבות דשבות במקום מצוה, הינו דוקא כשהשבות נעשה ע"י גוי, שאז הוי שבות שאין בו מעשה, אבל שבות דשבות באפן ששני השבותים נעשים ע"י ישראל, אין להתיר. כגון למשל במאי דקי"ל (שבת צג.) שנים שעשאוה פטורים, אבל אסורים מדרבנן, והשנים הוציאו ככר לחם לכרמלית, דהוי שבות דשבות, י"ל שלא התירו, כיון דהשבות דשבות נעשה הכל ע"י ישראל. וכבר כתבנו בזה לעיל סימן רעו הערה נ', שהפמ"ג דיק מהא"ר דאף ע"י ישראל יש להתיר שבות דשבות. וכן דעת הגר"ז בש"ע, וכן כתבו: בשו"ת התעוררות תשובה, ובשו"ת בית יצחק, ובשו"ת מהר"ם שיק, ובשו"ת מהר"ם בריסק, ובשו"ת

אולם דברינו בילקו"י בזה מיסדים מלה במלה על פי מה שכתב בלויית חן (עמוד קמו), ושם הביא דברי מרן השלחן ערוך (בסימן שכח סעיף מח) שאסור להניח בגד על מכה שיוצא ממנה דם, מפני שהדם יצבע אותו. ע"כ. ומשמע שהוא איסור משום צובע אף שהוא דרך לכלוף, ואילו מרן בסוף סימן שכ כתב בלשון זהירות, שיש מי שאומר שהאוכל תותים או שאר פרות הצובעים צריך ליזהר שלא יגע בידיו צבועות בבגדיו או במפה משום צובע. ע"כ. ולכאורה מה שלא כתב בלשון איסור הוא משום שהוא דרך לכלוף. וי"ל. ועל כל פנים הרדב"ז בתשובה חלק ד' (סימן קלא) כתב, ואנו לא ראינו מימינו מי שגזר בזה, ובודאי שחומרא יתרה היא, שאין זה דרך צביעה אלא דרך לכלוף, תדע שהרי אינו צובע כל הבגד אלא נעשה בו כתמים כתמים, וכיון דהוי מקלקל ודבר שאינו מתכוין לצביעה, אין לחוש. והמחמיר תבא עליו ברכה. ע"כ. וכ"כ בשו"ת בשמים ראש (סי' רנה). ועין במג"א שם שכתב, שבבגד אדם פשוט שאסור. אך מהר"י יוזפא בשו"ת יוסף אמן (סי' תרנב) כתב להקל בבגד אדם. וכן כתבו עוד אחרונים. וכתב בלויית חן, ולכן העיקר להקל בבגד אדם. ושוב כתב להעיר בעיקר הדין לאסור [בבגד לבן] מהמבאר בש"ע סימן ר"פ, שלא חששו לצביעת המפה, וע"כ מפני שהוא דרך לכלוף. וכ"כ בחכם צבי (דף עא), שכל שהוא דרך לכלוף שרי. והובא בשואל ומשיב. ועין בספר מנחת שבת (סי' צא סק"ל) שכתב, שלדברי האוסרים, אפשר שהוא הדין למי שיש לו טחורים, ובעת עשיית צרכיו מקנח בגיר ומוציא דם, ונמצא צובע הניר, שיש להחמיר בזה, אלא ירחץ במים, ומ"מ אם א"א בענגן אחר יש להקל משום כבוד הבריות, כיון שחומרא יתרה היא, היכא דהוי דרך לכלוף. ע"כ. וסיים בלויית חן: ונראה שבזה ודאי יש להקל, שהוא דרך לכלוף ודאי, ומה גם שתכף משליו הניר לאבוד, וגם בשאר ענינים במקום שקשה להזהר יש לסמוך על הרדב"ז וסיעתו להקל, כיון "שהוא דרך לכלוף", וביותר יש להקל למי שעלול תמיד לרדת לו דם מהחוטם, ולפעמים קשה לעצור הדם, אלא אם כן על ידי נתינת צמר גפן בפנים החוטם. הרי שמבאר מדבריו להדיא שיש להקל בזה גם בבגד לבן, אלא שכתב

תורת רפאל, שו"ת מהרש"ם, ובשו"ת קול מבשר, ובשו"ת ויברך דוד, ועוד.

דף ה:), ובשו"ת יביע אמר ח"ח (חאו"ח סי' לח אות ד והלאה). ע"ש.

אלא דמ"ש בקול מבשר הנ"ל, שאפי' להפוסקים דס"ל שיש לנו רה"ר גם בזה"ז, מ"מ כיון שנושא את התענובה רק להנצל מענש המשטרה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמ"ש הפני יהושע (שבת עב:). וכ"כ בספר ראש יוסף (שבת עב:) כי מי שאונסים אותו שיאכל נבלה או שיעבר על אסור מלאכה בשבת, איזה מהם יבחר, והשיב שיבחר לחלל שבת, שהרי הוא עושה כן באנס והוי מלאכה שאין צריך לגופה, שכל עשיתו היא כדי שינצל, והוי רק מדרבנן, משא"כ אוכל נבלות, דמ"מ נהנה, ועובר באסור תורה. ע"ש. וע"ע בספר אור גדול (סי' א דף יד:). ע"ש. ובמש"ז (סי' שכח סק"ד וסק"ז) וקדמם בתשובת מהרי"ק (שרש קלז). ע"כ. הנה הרבה אחרונים חולקים על סברת מהרי"ק, כי בשו"ת בית יצחק (חאו"ח סי' לד אות ו) השיג ע"ד מהרי"ק"ו מד' התוס' (שבת עב:) דמוכח דאף בכה"ג חשיב מלאכה הצריכה לגופה. ע"ש. גם בשו"ת דובב מישורים ח"א (סי' עח ד"ה עוד), הוכיח מהתוס' (שבת עב:) דס"ל דלא כמהרי"ק"ו. ע"ש. וכן הוכיח בשו"ת חבלים בנעימים ח"ג (סי' יב) מהתוס' (שבת עב:) דלא כמהרי"ק"ו. וכן בשואל ומשיב קמא (ח"א סי' סב) כתב לפקפק על סברת מהרי"ק"ו, שכיון שעושה גוף המלאכה לבשל או לתלוש או להוציא כפי שכוּפּהו העכו"ם, הויא מלאכה הצ"ג, אלא ששוב כתב שיש סברא חדשה לפטרו אפלו לר' יהודה וכו'. ע"ש. וע"ע בשואל ומשיב תנינא ח"ב (סי' כז). גם בשו"ת מהרש"ג ח"ב (סי' כג ד"ה ועוד, וסי' נח ד"ה וכה"ג), כתב לדחות ראית מהרי"ק"ו מדין הריגת המזיקים. וע"ש. וע"ע בשו"ת אגרות משה (חאו"ח סי' קבא). ע"ש. אלא שלעמדתם יש כמה פוסקים שהסכימו לדעת מהרי"ק"ו הנ"ל. וכמ"ש בשו"ת חזון נחום (סי' לא סוף אות ב). ובס' טהרת המים בשו"ת טהרה (מע' ש אות ז). ובשו"ת מי יהודה (חאו"ח סי' לב ד"ה ויפה). וכן בשו"ת בית שערים (חאו"ח סי' שי בד"ה וגם מה), הסכים למ"ש בספר ראש יוסף הנ"ל שאם עושה להציל עצמו ממיתה ע"י העכו"ם, חשיב מלאכה שא"צ לגופה. ע"ש. וכיו"ב כתב בשו"ת חלקת יעקב ח"ב (סי' צב אות ב). ע"ש. וע' בשו"ת מהר"ם בריסק ח"ג (סי' ה

ועין בהליכות עולם ח"ג (עמוד קפז) ובחזון עבדיה שבת פרק א' (עמוד רנו) שהיקל לכבות אור החשמל לצורך חולה שאב"ס אף ע"י ישראל על ידי שנוי, כגון לכבות במרפקו. וכעין מה שאמרו בכתבות (ס). גונח יונק חלב מן הבהמה בשבת, מאי טעמא מפרק בלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזור רבנן. ותניא נמי התם, צנור שעלו בו קשקשים ממעכן ברגלו בצנעא ואינו חושש, מ"ט מתקן בלאחר יד הוא, ומשום פסידא לא גזור רבנן. וכתב בהגהות מרדכי (פרק במה טומנין סי' תנח), שתיקון הצנור כדרכו "אסור מן התורה", ורק מצד שהוא ממעכן ברגלו דהוי בלאחר יד, ואינו אסור אלא מדרבנן, במקום פסידא לא גזור רבנן. ע"ש. [וכן מוכח מדברי הר"ן (פרק חבית קמה), שתיקון הצנור כדרכו הוי אסורא דאורייתא. וכן מוכח בחדושי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א (שבת קל:). ע"ש. וכן מוכח בתשובת הריב"ש (סי' שפז). וראה בארן בשו"ת יביע אמר ח"ה (חאו"ח סי' לג). ולאפוקי ממ"ש הפמ"ג (סי' שלו מש"ז סק"ט), שתיקון הצנור כדרכו אינו אלא מדרבנן, וכלאחר יד הוי שבות דשבות. דליתא. ושור"ר שכ"כ בספר תהלה לדוד (סי' שז סק"ה, וסי' שלו סק"ז). ודלא כהפמ"ג. וכיבוי חשמל הוא ככיבוי גחלת של מתכת (שבת מב.), שאין אסורה אלא מדרבנן, וכשעושה דרך שנוי, דהינו בלאחר יד, משרא שרי. וכמ"ש התוס' בכורות (כה. בד"ה דהוה ליה), דשבות שהוא בלאחר יד, קיל טפי מאסור מלאכה שא"צ לגופה. ע"ש.

והכא איכא תרתוי לטיבותא, מלאכה שא"צ לגופה בגחלת של מתכת, ועוד שהוא בלאחר יד. וכן כתב הרמב"ן בתורת האדם שער המיחוש (דף ו' סוף ע"ג), שהתירו לחולה שאין בו סכנה שגפל למשכב שבות דמלאכה הנעשית בשנוי. וכן כתב הרב המגיד (פ"ב מהל' שבת הלכה י) אליבא דהרמב"ן. ושכן דעת הרשב"א. ע"ש.

ומשמע שאפלו לעשות מלאכה דאורייתא אם נעשית בשנוי מתר לחולה שאין בו סכנה. וכן מוכח בחדושי הרשב"א שבת (קכט. ד"ה וכתב הרמב"ן), שהשעם שהתירו לגונח לינק מן הבהמה משום דהוה מפרק בלאחר יד, דכלאחר יד

בשׁו"ת דברי נחמיה (חאו"ח דף ס ע"ג), שלא התיר הגר"ז אלא כגון גזנה. ע"ש. ואפלו לדבריו בג"ד מתר לכבות החשמל במרפקו, שמלבד השנוי הוי תרי דרבנן, שכל כבוי כה"ג הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ובכבוי חשמל הוי כבבוי גחלת של מתכת, שאין אסורה אלא מדרבנן, כמ"ש רש"י שבת (מב.) וכ"כ הרשב"א והר"ן שם. וכ"כ בשׁו"ת קרן לדוד (סי' פ ד"ה עכ"פ), שכבוי חשמל אינו אסור אלא מדרבנן, ואפי' למאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חיב, הכא הוי כמכבה גחלת של מתכת, שאינו אסור אלא מדרבנן. ע"ש.

וכ"כ בחדושי הרש"ש (שבת מב.), שכבבוי גחלת של מתכת הוי שבות דשבות. ע"ש. וכ"כ בשׁו"ת מהר"ש ענגיל ח"ג (סו"ס ו). וכן כתב בשׁו"ת מלמד להועיל (ס"ס מט), ובשׁו"ת מים חיים משאש (סי' צד ד"ה ועוד נוכל), שכבבוי החשמל הוי כבבוי גחלת של מתכת.

ובאמת שהמכבה במרפקו הוי בלאחר יד, כדתנן (שבת צב.) המוציא בין בימינו בין בשמאלו חיב, בלאחר ידו, ברגלו, ובמרפקו, פטור, שלא הוציא בדרך המוציאים. ע"כ. והכי תניא נמי בתוספתא (שבת פ"א ה"א), התולש בין בימינו בין בשמאלו חיב, בלאחר ידו, ברגליו, ובמרפקו, פטור. ע"ש.

וכתב הרב חיי אדם (כלל סט סימן יג), שכל דבר שמתר ע"י ישראל בשנוי בחולה שאין בו סכנה, אפלו יכול לעשותו ע"י גוי רשאי ישראל לעשותו בשנוי, והובא במשנ"ב (סי' שכח ס"ק נא).

[וע' בתשובת הרשב"א ח"ג (סי' ערב) שהתיר שבות ע"י ישראל לחולה שאין בו סכנה. ע"ש. ומשמע אפלו שבות בדרכו. והוא שלא כמו שכתב בחדושויו לשבת (קכט.) וכן העיר הט"ז (סי' שכח סק"י). וצ"ע. וע' בהר"ן (פרק שמנה שרצים דף לט סע"ב מדפי הר"ף) שלא הביא ההתיר ע"י שנוי, אבל בחדושי הר"ן (שבת קכט.) פסק בדברי הרמב"ן. וכן בהלכות (פרק חבית, דף סא ע"א מדפי הר"ף), הביא דברי הרמב"ן. וע' אגלי טל (סי' שח אות י').]

אע"פ שהוא שבות, מ"מ אינו דומה ולא נראה כלל בעושה מלאכה, ואין בו משום מראית העין, לפיכך התירו לחולה. ע"כ. ומשמע שאף מלאכה הנעשית בשנוי מתרת לחולה שאין בו סכנה. [וע' להר"ן (פרק חבית קמה.) שכתב, ששבות של בלאחר יד קיל טפי משבות שע"י נכרי הנעשה בדרכו. וכ"כ בבאורי הגר"א (סי' שכח סעיף יב ד"ה ואם), דשבות דשנוי ע"י ישראל עדיף מאמירה לגוי]. וכן העלה באגלי טל (מלאכת טוחן סי' לח אות י דף צג.) בדעת הרמב"ן. ע"ש.

וכ"כ הגר"מ אריק במנחת פתים (בהוספות למנחת פתים או"ח דף נו.), שאפלו מלאכה דאורייתא בין שנעשית ע"י שנוי מתר. ע"ש. וכן פסק בש"ע הגר"ז (סי' שכח ס"ט). וכ"כ בס' תהלה לדוד (סי' שכח ס"ק כב), ובספר קצות השלחן (בבבד"ש סי' קלד הע' ו).

וכן העלה בשׁו"ת שבט הלוי חלק ח (סוף סימן צא), שהעקר כמ"ש הגר"ז שאף מלאכה דאורייתא הנעשית בשנוי מתרת לחולה שאין בו סכנה, וכדמוכח מדברי הרשב"א הנ"ל. ע"ש. (וע' בשבט הלוי ח"ה סי' לח). וכ"כ בספר נזר ישראל (סי' כה סעיף כז). וכ"כ בשׁו"ת ציץ אליעזר ח"ב (סי' ג דף לט ע"ב), ודלא כדמשמע מדברי המשנה ברורה. ע"ש. וכן הוא בילקוט יוסף שבת כרך ד' (עמוד צה).

וכ"כ הריטב"א (שבת קכט.), שחולה שאין בו סכנה שנפל למשכב מתר לעשות ע"י ישראל שבות על ידי שנוי. וע' בחי' הריטב"א (כתבות ס.) ע"ש. וכן כתב בחדושי הר"ן (שבת קכט.) ע"כ.

וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן שכח סעיף יז) שכתב בסוף דבריו, "ודברי הסברא השלישית נראים". וכתבו הט"ז ומג"א וא"ר, דהינו דעת הרמב"ן הנ"ל. וכ"כ בשׁו"ת אדמת קדש ח"ב (סי' א דף א ע"ד). ע"ש. וכן פרש המשנ"ב (ס"ק נו), דהינו שמתר לעשות כל השבותים ע"י ישראל ע"י שנוי. וכתב הגר"א שדעה זו עקר שהיא דעת רב הפוסקים. ע"ש. וכן פסק בש"ע הגר"ז (סי' שכח סעיף יט). וע' בכף החיים (שם ס"ק קי).

וכן כתב בספר שמירת שבת כהלכתה ח"א (פרק לג הערה יז/ב), בשם הגרש"ז אוירבך, שאף מלאכה דאורייתא מתר לעשותה לחולה שאין בו סכנה כשנעשית בשנוי. ע"ש. וזה שלא כמ"ש

בשורה טובה לשוחרי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם
ספר 'יגדיל תורה בהלכה'

שבת כרך א

ניתן להשיגו בכולל יגדיל תורה
ברחוב קלאוזנר 24 באר שבע

ובטל: 0506491414,

0509013000,

0504158840

בסימנא טבא

יצא לאור

ספר יגדיל תורה בהלכה

שבת חלק ב

מסימן רסג - רסח

כל ההלכות וההערות

ממרח הראשון לציון

בילקוט יוסף שליט"א

(בילקוט יוסף שבת חלק א כרך ב')

מנוקדים ברוב פאר והדר

כמו בן ניתן

להיות שותף בהוצאה לאור

של ספרים נוספים שאי"ה בקרוב יצאו לאור עולם

ספר יגדיל תורה בהלכה ברור הלכה מסימן רמב - ש

אשיחה בחוקיך בהלכה חמשה חלקים

שו"ת יגדיל תורה שני חלקים ועוד אי"ה כאשר יזכנו השי"ת

במחיר הקרן של 50 ₪ לספר

ובזה זוכה למצות כתיבת ספר תורה בהידור רב

ולמצות זכר למחצית השקל

וכשיצאו לאור עולם

ניתן לקבלם בכולל יגדיל תורה

ברחוב קלאוזנר 24 באר שבע

ניתן להיות שותף דרך הקישור הנדרים פלוס

<https://www.matara.pro/nedarimplus/online/?mosad=7005270>

וכן בביט מס 0509013000

לציין עבור הספרים, ופרטים להקדשה

כמו בן ניתן להשיג בכולל

ספר יגדיל תורה בהלכה ח"ב

וכבר אמר חז"ל בפסיקתא זוטריתא

(פרשת כי תשא ל' יב)

אמר לו חקדוש ברוך הוא למשה

במה תרום קרנן של ישראל, בכי תשא, שנאמר צדקה תרוםם גוי וכו'

ונאמר עין חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר (משלי ג' יח)

בונים את בית ה'

משכן לאביר יעקב

182 ש"ס << גימטריה יעקב

שותפות חודשית בבניית

מקום תורה, תפילה וטהרה

כל תורם - שותף.

כל שותף - אבן בבניין.

זה הזמן לקחת חלק.

